

Razumijevanje etičnosti u pedagoškom savjetovanju iz perspektive školskih pedagoga

Tomić-Zuanin, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:988702>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-06**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**RAZUMIJEVANJE ETIČNOSTI U PEDAGOŠKOM
SAVJETOVANJU IZ PERSPEKTIVE ŠKOLSKIH
PEDAGOGA**

Diplomski rad

Dora Tomić-Zuanin

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

**RAZUMIJEVANJE ETIČNOSTI U PEDAGOŠKOM SAVJETOVANJU IZ
PERSPEKTIVE ŠKOLSKIH PEDAGOGA**

Diplomski rad

Dora Tomić-Zuanin

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Širanović

Zagreb, 2023.

ZAHVALA

Na početku želim zahvaliti svojoj mentorici, doc. dr. sc. Ani Širanović, na svim korisnim savjetima, konstruktivnim kritikama i stručnom vodstvu tijekom izrade ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem svim svojim prijateljima što su bili moj vjetar u leđa u trenucima kada mi je to bilo najviše potrebno te svojim trima kolegicama s faksa što su mi pomogle prevladati svaku prepreku na putu prema stjecanju diplome.

Veliko hvala mome Mati što je od samog početka mojeg fakultetskog obrazovanja bio uz mene, dijelio teret izazova i slavio svaki moj uspjeh.

Želim izraziti zahvalnost svojoj obitelji na strpljenju i neizmjerne potpori tijekom svih godina studiranja. Pritom želim izdvojiti svoju baku Milicu i zahvaliti joj što mi je svakodnevno bila dostupna preko poziva, spremna saslušati i uputiti riječi ohrabrenja.

Najveće hvala za sva svoja postignuća želim uputiti najužem krugu svoje obitelji, svojim roditeljima i sestri. Bez vašeg ohrabrenja, ljubavi, razumijevanja i podrške ne bih bila osoba kakva jesam danas. Hvala vam što ste uvijek bili moja sigurna luka tijekom svih nevera, ali istovremeno i jedro zbog kojeg ne prestajem ploviti dalje.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Određenje (pedagoškog) savjetovanja.....	2
3. Etičnost u pedagoškom savjetovanju.....	5
3.1. Etičnost kao dio profesionalne kompetencije pedagoga.....	6
3.2. Etičnost kao dio profesionalne etike školskoga pedagoga.....	8
3.3. Etičke dileme u praksi savjetovanja i strategije za ovladavanje istima	14
4. Empirijski dio istraživanja.....	19
4.1. Problem i cilj istraživanja	19
4.2. Istraživačka pitanja	20
4.3. Način provođenja istraživanja.....	20
4.4. Uzorak istraživanja	21
4.5. Metoda i instrument istraživanja.....	21
4.6. Etički aspekti istraživanja	22
4.7. Proces obrade podataka	23
4.8. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja.....	24
4.8.1. Određenje pedagoškog savjetovanja	24
4.8.2. Percepcija vlastite uloge kao pedagoškog savjetovatelja i kompetencija potrebnih za obnašanje te uloge	31
4.8.3. Određenje etičnosti i procjena njezine važnosti u praksi pedagoškog savjetovanja.....	34
4.8.4. Percepcija neetičnog u pedagoškom savjetovanju	39
4.8.5. Suočavanje s etičkim dilemama u savjetodavnom radu i načini njihova rješavanja.....	42
5. Zaključak.....	47
6. Literatura	52
7. Prilozi	56

Razumijevanje etičnosti u pedagoškom savjetovanju iz perspektive školskih pedagoga

Sažetak

Pedagoško savjetovanje jedno je od najvažnijih područja rada pedagoga koje predstavlja značajnu komponentu u pružanju podrške i unapređenju dobrobiti svih subjekata savjetovanja. Kako bi se smatrali učinkovitim pedagoškim savjetovateljima, nužno je da pedagozi neprestano razvijaju svoju etičnost koja ih potiče na dosljedno uvažavanje profesionalnih etičkih načela i na lakše ovladavanje etičkim dilemama koje se javljaju tijekom pedagoškog savjetovanja. Prema tome, cilj ovog istraživanja bio je ispitati kako školski pedagozi razumiju i prakticiraju etičnost u pedagoškom savjetovanju. Ovo istraživanje uključivalo je kvalitativnu metodologiju s polustrukturiranim intervjuom, kao instrumentom istraživanja, koji je proveden na uzorku od pet pedagoginja zagrebačkih osnovnih škola. Rezultati istraživanja pokazali su kako sve sudionice razumiju etičnost kao skup pravila ili smjernica za rad koje je nužno poštivati kako bi se postigla najveća dobrobit subjekta savjetovanja, ali i u svrhu vlastite zaštite. Osim toga, sudionice etičnost razumiju kao razvojni, a ne statični koncept kojeg uglavnom unapređuju kroz samorefleksiju. Također, iznošenje povjerljivih informacija sudionice razumiju kao kršenje etičnosti, no zanimljivo je da su kao najčešću etičku dilemu u svojem radu navele kako postupati s povjerljivim informacijama. Ovakav nalaz implicira da održavanje povjerljivosti informacija, za sudionice, nerijetko predstavlja središnji izazov u njihovom savjetodavnom radu.

Ključne riječi: pedagoško savjetovanje, pedagoški savjetovatelj, subjekt savjetovanja, etičnost u pedagoškom savjetovanju, etičke dileme

Understanding ethics in pedagogical counseling from the perspective of school pedagogues

Abstract

Pedagogical counseling is one of the most important areas of pedagogues's work, representing a significant component in providing support and enhancing the well-being of all counseling subjects. In order to be considered effective pedagogical counselors, pedagogues must continuously develop their ethics, encouraging them to consistently adhere to professional ethical principles and navigate ethical dilemmas that arise during pedagogical counseling more easily. Thus, the aim of this research was to examine how school pedagogues understand and practice ethics in pedagogical counseling. This research included a qualitative methodology with a semi-structured interview as the research instrument, conducted on a sample of five female pedagogues from elementary schools in Zagreb. Research results revealed that all participants understood ethics as a set of rules or guidelines that must be adhered to for the benefit of the counseling subject, but also for their own protection. Moreover, the participants understand ethics as a developmental rather than a static concept, primarily advanced through self-reflection. Additionally, the disclosure of confidential information was recognized as a violation of ethics, yet intriguingly, the participants identified the most common ethical dilemma in their work as how to handle confidential information. This finding implies that maintaining the confidentiality of information, for the participants often presents a central challenge in their counseling practice.

Key words: pedagogical counseling, pedagogical counselor, counseling subject, ethics in pedagogical counseling, ethical dilemmas

1. Uvod

Savjetovanje, kao proces i metoda, prisutno je u brojnim znanstvenim disciplinama, ostvaruje se u raznim oblicima, a za pedagogiju kao znanstvenu disciplinu relevantno je pedagoško savjetovanje. Temeljni pojam ovoga diplomskoga rada, koji će služiti kao inspiracija i nit vodilja prilikom pisanja svih poglavlja, jest etičnost i njezino ostvarenje u savjetodavnom radu. Istraživat će se perspektiva pedagoga, pružatelja pedagoškog savjetovanja, o tome na koji način shvaćaju etičnost i kako ju primjenjuju u svojem savjetodavnom radu. Cilj ovoga rada jest istražiti kako školski pedagozi promišljaju i prakticiraju etičnost u kontekstu pedagoškog savjetovanja. Motivacija za ovu temu proizlazi iz nedostatka literature o razumijevanju i poštivanju etičnosti u pedagoškom savjetovanju te želje da se osvijesti njezina važnost tako da se na istu počne provoditi više istraživanja, ponajviše na prostoru Republike Hrvatske.

Ovaj diplomski rad koncipiran je na način da polazi od definicije i funkcije savjetovanja nekada i danas, nakon čega se usmjerava prema osnovnim postavkama pedagoškog savjetovanja, u kojem se trenutku ono ostvaruje i zašto je značajan odnos savjetovatelja i subjekta savjetovanja. Nakon toga, pojam etičnosti razlučuje se na dva dijela, kao dio profesionalne kompetencije pedagoga i kao dio profesionalne etike školskoga pedagoga. U prvome dijelu definira se pojam kompetencije i ono što taj pojam obuhvaća, naglašava se važnost razvijanja samorefleksije u svrhu pružanja što kvalitetnijeg pedagoškog savjetovanja te su navedeni zahtjevi čije je ispunjenje uvjet za etički usmjereno savjetovanje. U drugome dijelu definira se profesionalna etika unutar koje su detaljno razrađena etička načela i standardi koja određuju kako bi se svaki savjetovatelj trebao ponašati prilikom pružanja savjetovanja te se ujedno opisuju etički kodeks i njegove funkcije. Na samom kraju teorijskog dijela rada opisana je pojavnost etičkih dilema u savjetovanju i načini njihova razrješenja. Nakon teorijskog dijela slijedi istraživački dio u kojemu su opisani problem i cilj istraživanja, istraživačka pitanja, način provođenja istraživanja, uzorak, korišteni postupci i instrumenti te postupak obrade podataka. Završni dio istraživačkoga dijela rada donosi detaljan pregled analize i interpretacije rezultata te zaključak.

2. Određenje (pedagoškog) savjetovanja

U svojim različitim oblicima, savjetovanje postoji otkako i sam čovjek (Hechler, 2012), a razvojem čovječanstva mijenjalo se i shvaćanje funkcije i važnosti savjetovanja za pojedince. Tako Hechler (2012) navodi da je prvi formalizirani oblik savjetovanja nastao u lovačkim i sakupljačkim društvima u svrhu preživljavanja, nakon čega se savjetovanje pojavljuje u obliku „vijećanja“, odnosno, donošenja odlučujućih odluka za čitavu zajednicu, pri čemu se u središte stavljaju odgoj i obrazovanje čiji je ishod razvoj sposobnosti za savjetovanje sa samim sobom i s drugima. Nakon toga uslijedio je potpuni preokret, a to je prevlast Crkve i teologije u pitanjima savjetovanja, koja se zadržala sve do razdoblja prosvjetiteljstva u kojemu su „vijećanje“ i savjetovanje dio profesionalne prakse liječnika, župnika, odgajatelja/učitelja i odvjetnika. Može se reći da je ono što se dogodilo u (post)moderini najbližije današnjem stanju stvari, a to je nastanak potrebe za individualnom orijentacijom, u svim životnim aspektima, koja se iskazuje u kontinuiranom rastu potražnje za savjetovanjem (Hechler, 2012).

Savjetovanje, kakvo danas poznajemo i prakticiramo, teško je jednoznačno odrediti, s obzirom da različiti autori navode različite definicije savjetovanja. Primjerice, Hudolin (1968, prema Janković, 1997) savjetovanje vidi kao metodu pružanja podrške pojedincu da bolje razumije svoje probleme i sposobnosti. Resman (2000) savjetovanje, u užem smislu, opisuje kao proces pružanja pomoći jedne osobe drugoj, u ovom slučaju to podrazumijeva pružanje pomoći savjetovatelja klijentu (pojedincu ili grupi), dok Pažin-Ilakovac (2015) dodaje da je savjetovanje proces i metoda koji započinju zbog sukoba, neodlučnosti, osobnog problema i sl. Janković (1997) je pokušao obuhvatiti sve važne elemente savjetovanja u jednu definiciju, stoga kaže da je to „posebna metoda pružanja pomoći trenutačno neuspješnim osobama u njihovu osobnom rastu, razvoju, sazrijevanju i prilagođavanju životnim uvjetima radi njihova osposobljavanja za samostalno rješavanje aktualnih i budućih problema“ (Janković, 1997, 15). Neke druge definicije savjetovanja veći naglasak stavljaju na ono što savjetovatelj radi, na njegovo kritičko osvještavanje i razumijevanje klijentova svjetonazora te uočavanje različitih zahtjeva klijentovih životnih situacija (Vrcelj, 2020). Sve to doprinosi stvaranju jasnije slike o samom klijentu i problemima s kojima se suočava, kao i sposobnosti savjetovatelja da mu adekvatno pruži pomoć u rješavanju istih te u promicanju njegova osobnog rasta i razvoja (Vrcelj, 2020).

U navedenim se definicijama mogu uvidjeti neki elementi savjetovanja koji su im zajednički, poput toga da je savjetovanje metoda i/ili proces, da se bazira na pružanju pomoći osobama u rješavanju trenutačnih problema i u promjeni perspektive s kojom će pristupati budućim životnim teškoćama, a sve to s ciljem utjecaja na njihov cjeloviti rast i razvoj, zrelost i prilagođavanje životnim uvjetima koji ih okružuju.

Jedna vrsta savjetovanja, koja je iznimno značajna za pedagošku profesiju, jest pedagoško savjetovanje koje Hechler (2012) definira kao oblik pedagoškog djelovanja koji odgovara na stanje neodlučnosti na način da se ta neodlučnost, nastala kao posljedica postojanja nekog životnog problema tražitelja savjeta, transformira u problem učenja. Pritom savjetovanje predstavlja pružanje pomoći u učenju tražitelju savjeta¹ pri donošenju racionalne odluke o nekim egzistencijalnim pitanjima, što za posljedicu ima ponovno uspostavljanje samodjelatnosti na putu (samo)obrazovanja te prema prevladavanju aktualne krize u kojoj se našao (Hechler, 2012). Čovjek se na svome životnome putu neprestano mijenja, oblikuje, napreduje i preispituje, a to je uvjetovano stalnim donošenjem odluka, zbog čega nekada uslijed preopterećenosti raznim iskustvima i pojave važnijih životnih pitanja, dolazi do stanja neodlučnosti koje izaziva pojavu krize kod čovjeka. U tom trenutku se javlja potreba za pedagoškim savjetovanjem koje subjektu savjetovanja ne nudi gotovo rješenje, nego pomoć u učenju koje mu omogućuje samostalno dolaženje do rješenja i donošenje dobrih odluka. S ponovno stečenom sposobnošću za donošenje odluka, subjekt savjetovanja je u mogućnosti prevladati krizu i steći novo znanje koje će mu pružiti razvoj promijenjenog gledišta na nove životne situacije.

Kako bi prevođenje životnog problema subjekta savjetovanja u problem učenja bilo moguće, pedagoški savjetovatelj treba problem subjekta savjetovanja razumjeti kao pedagoški, odnosno, postaviti njegov problem u okvir pedagoške profesije (Hechler, 2012). S obzirom na raznolikost i slojevitost ljudskih problema, potrebno je prepoznati kakva forma savjetovanja je subjektu savjetovanja potrebna kako bi se problemu s kojim

¹ Termin *tražitelj savjeta* odnosi se na osobe svih dobnih skupina koje traže savjet u svrhu donošenja važnih odluka (Hechler, 2012), dok se termin *klijent* odnosi na svaku osobu koja traži savjetovanje ili psihoterapiju (Vrcelj, 2020). U radu koristim termin *subjekt savjetovanja*, koji je preuzet od autora Jankovića (1997), jer smatram kako taj termin dosljedno opisuje svaku osobu kojoj je potrebno pedagoško savjetovanje.

dolazi na savjetovanje moglo pristupiti što primjerenije i kvalitetnije. Taj prvi korak pedagoške dijagnostike naziva se rekonstrukcija povijesti učenja u kojemu subjekt savjetovanja prepričava svoj životni put, što podrazumijeva ono što je dosad naučio, prepreke koje su se pojavile na tom putu učenja i kakva mu je pomoć u učenju pritom bila pružena (Hechler, 2012). Na temelju dobivenih informacija i detektiranog žarišta problema, određuje se je li pedagoško savjetovanje primjerna forma djelovanja ili je subjektu savjetovanja potrebna neka druga forma savjetovanja.

Vrlo važan okvir pedagoškog savjetovanja čini savjetodavni odnos između savjetovatelja i subjekta savjetovanja. Način na koji savjetovatelj pristupa subjektu savjetovanja i njegovom problemu uvelike može odrediti izgled njihovog odnosa, kao i krajnji rezultat pruženog savjetovanja. Janković (1997) opisuje dva osnovna pristupa u savjetovanju, direktivni i nedirektivni pristup, pri čemu u direktivnom pristupu savjetovatelj određuje cilj i metode rješavanja problema, radi na rješavanju problema i zna kada je problem riješen. S druge strane, u nedirektivnom pristupu subjekt savjetovanja postavlja ciljeve i provodi akcije kako bi iste ostvario, dok je uloga savjetovatelja aktivno slušati i podupirati napredak subjekta savjetovanja prema ponovnom uspostavljanju samostalnosti bez nametanja vlastitih vrijednosti i zaključaka (Janković, 1997). Budući da se pedagoškim savjetovanjem potiče subjekta savjetovanja na ponovnu uspostavu samostalnosti, može se zaključiti da bi nedirektivni pristup bio efikasniji u razvijanju samostalnog i kompetentnog subjekta savjetovanja.

U svojem savjetodavnom radu pedagoški savjetovatelji često se susreću s brojnim izazovima i preprekama koji su rezultat dinamičnog, nepredvidljivog i promjenjivog (školskog) okruženja. Za potrebe ovoga diplomskoga rada središnje pitanje jesu etički izazovi, odnosno, razumijevanje etičkih načela i etički dvojbenih situacija iz perspektive školskih pedagoga, o čemu će više riječi biti u sljedećemu poglavlju. Etičnost u pedagoškom savjetovanju vrlo je malo istraženo područje na prostoru Republike Hrvatske, a osobito važno budući da prožima svaki aspekt pedagoga rada, zbog čega je potrebno više pažnje usmjeriti njegovu proučavanju.

3. Etičnost u pedagoškom savjetovanju

Etika² u pedagoškoj profesiji općenito, ali i specifično u pedagoškom savjetovanju, pojam je o kojemu kod nas ne postoji velik broj empirijskih istraživanja, niti je o istome razvijena detaljna pedagoška teorija koja bi rasvijetlila kako bi trebalo izgledati postupanje pedagoškog savjetovatelja u njegovom profesionalnom radu. Ono što dodatno otežava njegovo profesionalno postupanje unutar odgojno-obrazovne ustanove jest to da ne postoji Etički kodeks pedagoga koji bi pružao „smjernice za pravilan rad, ponašanje i odnos“ (Resman, 2000, 201). Stoga je moguće pretpostaviti da mnogi pedagozi djeluju intuitivno, „po osjećaju“, odnosno, rade ono što oni smatraju ispravnim. Svaka osoba ima svoje viđenje onoga što je ispravno i onoga što nije, tako da će, primjerice, različite osobe reagirati i ponašati se na različit način u istim situacijama. Jedna od prednosti postojanja Etičkog kodeksa struke, koji ne služi kako bi dao gotova rješenja i učinio da se naposljetku svi pedagozi ponašaju na jednak način, odnosi se na davanje smjernica koje olakšavaju ovladavanje etički dvojbena situacijama.

Termin etičnosti se, osim kao Etički kodeks struke, odnosno kao dio profesionalne etike školskog pedagoga, može shvatiti i kao dio profesionalne kompetencije pedagoga. S obzirom na to da je etičnost jedna od brojnih značajki zbog koje se pedagoški savjetovatelj može smatrati uspješnim u svom radu, potrebno ju je razvijati kritičkim, refleksivnim razmišljanjem, odnosno, stalnim promišljanjem o tome što je dobro, a što ne te proučavanjem dostupne pedagoške teorije koja govori o etičnom postupanju pedagoškog savjetovatelja. Sve to uvelike pomaže pedagoškom savjetovatelju da se lakše suoči s izazovima jedne dinamične okoline, kao što je odgojno-obrazovna ustanova te pritom razrješava etičke dileme s kojima se svakodnevno susreće.

² Važno je razgraničiti pojmove etike i morala. Moral je vrijednosni kriterij koji se primjenjuje na radnje i prakse omogućujući nam da donosimo ispravne odluke, dok je etika filozofska disciplina čiji je predmet istraživanja moral, drugim riječima, teorija o moralu, odnosno o tome što je ispravno i kako se treba ponašati (Babić, 2008).

3.1. Etičnost kao dio profesionalne kompetencije pedagoga

Pedagog, kao stručni suradnik zaposlen u odgojno-obrazovnoj ustanovi, ima veliki broj zadataka koje mora izvršiti. Kako bi te zadatke uspješno riješio, pedagog mora posjedovati široki opus teorijskoga znanja kojega stječe tijekom obrazovanja, zatim praktičnoga znanja kojega stječe tijekom odgojno-obrazovnog rada te se veliki značaj za ostvarenje pedagogove profesionalne uloge pridaje njegovim osobnim karakteristikama. Žižak (1997) navedeno, dakle, profesionalna znanja, profesionalne vještine i karakteristike ličnosti, naziva općim elementima profesionalne kompetentnosti. Kompetencije se definiraju kao skup znanja, vještina, stavova i osobnih karakteristika koje pojedincu omogućuju snalaženje u nepredvidivim situacijama te analizu i interpretaciju istih (Hrvatić, 2007, prema Nikšić, 2017). Važno je naglasiti kako kompetencije nisu statična pojava, već su razvojne prirode, što znači da će pojedinac stalnim stjecanjem novih iskustava biti sposobniji pristupiti složenijim zadacima i pritom ih uspješnije riješiti (Kaslow, 2004, prema Ledić i sur., 2013).

Jedna od osnovnih funkcija razvojne pedagoške djelatnosti koju pedagog ostvaruje, za čije je uspješno izvršenje potrebna usvojenost i razvijenost kompetencija, jest savjetodavna funkcija. U tom smislu, pedagog kao savjetovatelj je posebno osposobljena osoba za primjenu metode savjetovanja, o kojoj uvelike ovise uspješnost i kvaliteta procesa savjetovanja (Janković, 1997).

Da bi bio uspješan savjetovatelj, pedagog uvijek treba djelovati iz svijesti o sebi, svojim znanjima, vještinama, vrijednostima i osobinama, o tome u čemu je dobar, u čemu može biti bolji te što bi valjalo promijeniti. To je praćeno neprestanim promišljanjem, odnosno samorefleksijom koja bi trebala biti neodvojivi dio njega kao stručnjaka. Kontinuiranim promišljanjem uviđamo vlastite nedostatke i pogreške, usvajamo nova znanja i sposobnosti koje nadograđujemo na već postojeće, uočavamo ograničenost naših uvjerenja čime bivamo senzibilniji prema alternativnim tumačenjima i prema razvijanju novih perspektiva. Sve se to, svjesno ili nesvjesno, prenosi u savjetodavnom odnosu na subjekte savjetovanja.

Osim toga, da bi bio uspješnim savjetovateljem, značajno je životno – etičko usmjerenje koje pedagog posjeduje, a ono podrazumijeva, osim altruizma kao osnovnog obilježja njegove ličnosti i jednog od motivatora za odabir tog zanimanja, neka svojstva kao što su

osjetljivost za etičke vrijednosti, veća usmjerenost na druge nego na sebe, kooperativnost, pomažuće životno usmjerenje, obzir prema tuđem integritetu, veliko razumijevanje tuđih postupaka itd. (Janković, 1997).

Prange (2005, prema Hechler, 2012) navodi tri zahtjeva koja bi savjetovatelj trebao ispuniti kako bi, s etičkog gledišta, mogao dobro savjetovati, a odnose se na to da savjetovanje mora biti razumljivo, primjereno i provedivo. Argumenti pedagoškog savjetovatelja moraju biti oblikovani na način da ih subjekt savjetovanja razumije tako da se, ukoliko se za time javi potreba, može na njih pozvati i da može odbiti ono što je savjetovatelj rekao. Osim toga, treba provjeriti jesu li intervencije koje savjetovatelj provodi uistinu primjerene za subjekta savjetovanja na način da ih subjekt savjetovanja može samostalno primijeniti s obzirom na svoju povijest učenja. Osim što je važno da te intervencije budu razumljive i primjerene subjektu savjetovanja, također je potrebno da budu provedive, odnosno, da ih subjekt savjetovanja može izravno povezati s vlastitim pitanjima kako bi na njih mogao adekvatno odgovoriti.

O tome koliko je savjetodavna kompetencija, kao dio profesionalne kompetencije pedagoga, značajna pokazuju i rezultati istraživanja kojega su proveli Ledić i suradnici (2013). Oni su, među ostalim, htjeli ispitati na koji način školski pedagozi procjenjuju važnost niza kompetencija potrebnih za rad školskog pedagoga. Jedna od tih kompetencija odnosila se na osposobljenost za provođenje savjetodavnog rada s učenicima koju je čak 90,9% ispitanika označilo kao najvažniju kompetenciju potrebnu za rad školskog pedagoga. Iz takvih rezultata je očito da pedagozi najvažnijim smatraju biti osposobljen za pružanje savjetovanja učenicima, što može ukazivati na opseg i količinu savjetodavnog rada kojeg obavljaju unutar odgojno-obrazovne ustanove (Ledić i sur., 2013).

Savjetodavna kompetencija sačinjena je od brojnih osobina, koje se definiraju kao „osobne kvalitete ili obilježja pojedinca koje uključuju stavove, uvjerenja, interese, vrijednosti, načine prilagodbe i sl.“ (Taylor i Wasicsko, 2000; Spitzer, 2009, oba prema Petani i Iveljić, 2022, 118). Petani i Iveljić (2022) provele su istraživanje kojemu je cilj bio ispitati procjenu pedagoga o potrebitosti određenih osobina za uspješno obavljanje poslova pedagoga, a rezultati su pokazali da jedna od osobina kojoj pedagozi pripisuju najviše značaja jest etičnost. S obzirom na to da je iz ovih rezultata vidljivo kako pedagozi

vrlo visoko procjenjuju važnost etičnosti za njihov profesionalni rad, upravo takvi rezultati mogu biti poticaj da se temi etičnosti u odgojno-obrazovnom, a pogotovo u savjetodavnom, radu skrene više pozornosti u vidu povećanja broja istraživanja.

Etičnost se može shvatiti kao dio osobne i kao dio profesionalne etike školskog pedagoga. Osobna etika nastaje kao produkt usvojenih znanja i stečenih iskustava koja pomažu savjetovatelju u donošenju odluka u savjetovanju, čime se podrazumijeva da etičke odluke obuhvaćaju osobnu implikaciju (Gregorčić Mrvar i Resman, 2018). Čovjekova intuitivna razina ima značajan utjecaj u donošenju odluka i rješavanju dilema, no treba uzeti u obzir da puka intuicija nije dovoljna (Hare, 1991; Cottone i Claus, 2000, oba prema Gregorčić Mrvar i Resman, 2018). Zbog toga, s druge strane, postoji profesionalna etika koja će detaljno biti opisana u sljedećem potpoglavlju.

3.2. Etičnost kao dio profesionalne etike školskoga pedagoga

Profesionalna etika definira se „kao skup pravila, normi, načela, vrijednosnih sudova kojih se pripadnik neke profesije mora pridržavati u svom radu“ (Ledić i sur., 2013, 31). Kao takva, najčešće obuhvaća: altruizam, odnosno, „primjenu stečenog znanja za opće dobro“ (Ledić i sur., 2013, 31), primjenu znanstvenih postignuća svoje profesije te profesionalno ponašanje u odnosima s korisnicima, kolegama, organizacijom u kojoj je pojedinac zaposlen i s društvom (Ledić i sur., 2013). Profesionalna etika pedagoga sadrži etička načela kojih bi se trebalo pridržavati u odnosima s učenicima, odgajateljima, učiteljima, nastavnicima, roditeljima, kolegama, dakle sa svim sudionicima odgojno-obrazovnog procesa (Ledić i sur., 2013). Ona ima važnu ulogu spram pedagogovih kompetencija, budući da ga potiče na etičnije djelovanje, razvijanje vrijednosne orijentacije i moralnog mišljenja te mu time pomaže u razumijevanju uloge i značaja vlastite profesionalne pozicije u suvremenom društvu (Krč, 2015).

Neka etička načela koja bi svaki pedagog u svom odgojno-obrazovnom radu trebao njegovati i primjenjivati su (prema Ledić i sur., 2013, 31, 32):

- primat dobrobiti učenika i njegova razvoja,
- poštivanje tajnosti povjerenih podataka o učeniku, nastavniku ili roditelju,
- skrb o dostojanstvu učenika, nastavnika i roditelja te sposobnost odmjeravanja količine i kvalitete komunikacije,

- pridržavanje znanstvenih dostignuća struke i njihovo dosljedno primjenjivanje u radu,
- kontroliranje emocionalnog odnosa radi izbjegavanja subjektivnosti i izvođenja pogrešnih zaključaka,
- uvažavanje kolega i poštivanje njihove profesionalnosti,
- dijeljenje spoznaja i pozitivnih iskustava u radu s pripadnicima profesije,
- nepodlijevanje pritiscima neprofesionalaca,
- nezloupotrebavanje struke za osobne interese.

Pedagozi u svojem savjetodavnom radu nailaze na brojne etičke dileme u čijemu im rješavanju uvelike pomažu dogovorena etička načela koja, iako te dileme ne mogu uvijek eksplicitno riješiti, služe kao putokaz u etičkom promišljanju i odlučivanju te u djelovanju pedagoga u svakodnevnoj profesionalnoj praksi (Davis, 1999, Yeeles, 2004, oba prema Cicak, 2011).

Resman (2000) govori o tri osnovna etička načela koja bi svaki savjetovatelj trebao poštivati, a to su rad za dobro subjekta savjetovanja, dragovoljan ulazak u savjetodavni odnos te pitanja povjerenja i povjerljivosti. Prvo i osnovno načelo će uvijek biti dobrobit subjekta savjetovanja, pri čemu je savjetovatelj dužan poštivati integritet subjekta savjetovanja, a to znači da savjetovatelj prihvaća subjekta savjetovanja kao osobu koja u sebi ima potencijal za promjenu (Hechler, 2012). Također, dužan je posvetiti se tome da štiti najbolji interes subjekta savjetovanja, da kontinuirano otkriva kakvo djelovanje pogoduje subjektu savjetovanja tako da mu donosi najviše dobrobiti, a najmanje štete, da neprekidno širi mogućnosti za njegov osobni razvoj te time doprinosi njegovoj autentičnosti (Cicak, 2011). To implicira izbjegavanje zadovoljavanja trenutačnih potreba subjekta savjetovanja zato što to može prouzročiti ovisnost subjekta savjetovanja o savjetovatelju, a ipak je krajnji cilj savjetodavnoga procesa osposobiti subjekta savjetovanja za samostalno ovladavanje vlastitim problemima (Resman, 2000).

Drugo etičko načelo o kojemu Resman (2000) govori je to da ulazak u savjetodavni odnos mora biti dobrovoljan što znači da to treba biti odluka subjekta savjetovanja, a ne da ga savjetovatelj ili netko drugi na to prisiljava, jer bez intrinzične motivacije i istinske zainteresiranosti za suradnju, nema ni (kvalitetnog) savjetodavnog procesa. Ovo etičko

načelo podrazumijeva i to da je subjekt savjetovanja upoznat s tijekom i svrhom savjetovanja, s mogućnošću izlaska iz savjetodavnog procesa u bilo kojem trenutku, ulogom i kvalifikacijama savjetovatelja, potencijalnim rizicima i preprekama te sa svime onime što može očekivati od savjetodavnog procesa u svrhu održanja realnih očekivanja (Baruth i Robinson, 1987, prema Resman, 2000).

Posljednje etičko načelo koje Resman (2000) navodi je načelo povjerenja i povjerljivosti, a ta dva termina nikako se ne smiju izjednačavati. „Povjerenje je kategorija prisutna u svakoj komunikaciji i uvjet da se informacije uopće izmjenjuju, dok se povjerljivost odnosi na zaštitu izrečenoga od razotkrivanja“ (Resman, 2000, 208). Povjerenje je jedan od uvjeta za ostvarivanje uspješnog savjetodavnog procesa, jer ako subjekt savjetovanja nije siguran da će stvari koje je povjerio savjetovatelju ostati povjerljive, onda mu neće ni davati potpune informacije o svome problemu i onome što osjeća. Ipak, postoje neke iznimne situacije u kojima će savjetovatelj prekršiti povjerenje, primjerice kada procijeni da je subjekt savjetovanja opasan za društvo ili samoga sebe, da je subjekt savjetovanja upleten u neko kriminalno djelo ili bi ga mogao počiniti te da je subjekt savjetovanja žrtva kriminala ili bilo kakvog oblika zloporabe (Resman, 2000).

Kitchener (1984) te Meara i suradnici (1996, oba prema Corey i sur., 2011) opisuju šest osnovnih etičkih načela koja predstavljaju osnovu za djelovanje savjetovatelja na najvišoj etičkoj razini: autonomiju, nezlonamjernost, dobročinstvo, istinitost, vjernost i pravednost.

Autonomija počiva na pretpostavci da je subjekt savjetovanja razumno i kompetentno biće, sposobno samostalno voditi svoj život, odrediti što je za njega dobro, donositi odluke, djelovati u skladu s njima te snositi odgovornost za svoje postupke (Cicak, 2011). Stoga se načelo autonomije ostvaruje priznavanjem prava subjekta savjetovanja na izbor, dok savjetovatelj mora djelovati na način da mu to pravo omogući (Kitchener, 1984, Meara i sur., 1996, oba prema Corey i sur., 2011).

Načela nezlonamjernosti i dobročinstva mogu se povezati s Resmanovim načelom rada za dobro subjekta savjetovanja, budući da se dobročinstvo odnosi na činjenje dobra za subjekta savjetovanja i promicanje njegove dobrobiti, dok nezlonamjernost označava izbjegavanje nanošenja štete, pri čemu je odgovornost savjetovatelja minimalizirati postupke koji uzrokuju štetu ili mogu do nje dovesti (Kitchener, 1984, Meara i sur., 1996,

oba prema Corey i sur., 2011). Savjetovatelj ponekad može, svjesno ili nesvjesno, nanijeti štetu subjektu savjetovanja, a to se štetno djelovanje može promatrati u obliku izravnog čina štete, kao aktivnog činjenja lošega drugoj osobi, i neizravnog čina propusta, kao nečinjenja dobrog zbog neznanja ili nebrige (Cicak, 2011).

Načelo istinitosti odnosi se na vjerodostojnost savjetovatelja u onome što govori i na poštenost u postupanju prema subjektu savjetovanja (Kitchener, 1984, Meara i sur., 1996, oba prema Corey i sur., 2011). Savjetovatelj mora biti iskren prema subjektu savjetovanja i govoriti mu istine, čak i one koje za subjekta savjetovanja nisu ugodne, a od subjekta savjetovanja se očekuje da će se s tim istinama suočiti i promisliti o njihovim implikacijama na vlastiti problem (Hechler, 2012).

Načelo vjernosti, slično kao kod Resmana (2012), uključuje odgovornost savjetovatelja za stvaranje odnosa povjerenja u kojemu će se subjekt savjetovanja osjećati sigurno potražiti pomoć i za dosljedno ispunjavanje svih obaveza i obećanja prema subjektu savjetovanja. Ovo se načelo isprepliće s pitanjem informiranog pristanka prema kojemu je savjetovatelj, zajedno sa subjektom savjetovanja, obvezan pismeno i usmeno raspraviti o pravima i odgovornostima i jednoga i drugoga (Kitchener, 1984, Meara i sur., 1996, oba prema Corey i sur., 2011).

Načelo pravednosti znači pravedno i pošteno postupanje savjetovatelja prema svim subjektima savjetovanja, na način da svi imaju pravo na jednak pristup uslugama savjetovanja bez obzira na „dob, spol, rasu, etničku pripadnost, invaliditet, socioekonomski status, kulturno podrijetlo, vjeru ili seksualnu orijentaciju“ (Kitchener, 1984, Meara i sur., 1996, oba prema Corey i sur., 2011, 21). Uz načelo pravednosti može se vezati načelo ravnopravnosti, budući da ono naglašava multikulturni kontekst, u sklopu kojega savjetovatelj nastoji razumjeti kulturnu pozadinu subjekta savjetovanja, dok istovremeno istražuje vlastite kulturne identitete te kako oni utječu na njegova uvjerenja o savjetodavnom procesu (Corey i Corey, 2011).

Osim svih navedenih načela, Cicak (2011) opisuje neke etičke standarde koji karakteriziraju implementaciju etičkih načela tako da vrijede za konkretne slučajeve, poput dvostrukog odnosa, kompetencije i privatnosti.

Dvostruki odnos je odnos višestrukih uloga savjetovatelja prema subjektu savjetovanja oko kojega još uvijek nije stvoren konsenzus o tome je li takav odnos ispravan ili ne. Neki autori smatraju kako dvostruki odnos doprinosi uspostavljanju dublje povezanosti, suradnje i povjerenja između savjetovatelja i subjekta savjetovanja, dok drugi smatraju da takav odnos uključuje mogućnost iskorištavanja, zlorabe moći, teškoće u davanju jasnih povratnih informacija i smanjivanja profesionalne objektivnosti (Cobia i Boes, 2000, Yeeles, 2004, oba prema Cicak, 2011). Ono što se smatra odgovornošću savjetovatelja je prepoznati dvostruki odnos, procijeniti njegove rizike i koristi, ispitati mogućnosti njegova prevladavanja te otvoreno razgovarati sa subjektom savjetovanja o granicama i prirodi njihovog odnosa, ulogama koje oboje zauzimaju i o načinu suočavanja s rizicima (Cicak, 2011).

Kompetencija savjetovatelja povezana je s pravom subjekta savjetovanja na efektivan, primjeren i kvalitetan pristup u savjetovanju, a očituje se u ulozi savjetovatelja kao profesionalca da to pravo ispuni (Cicak, 2011). Slično tome, Kaslow (2004, prema Ledić i sur., 2013) „ističe kako se kompetencije odnose na sposobnost pojedinca da, u skladu s očekivanjima koja od njega imamo kao stručnjaka kvalificiranog za neko područje, na odgovarajući način i učinkovito izvrši određene zadatke“ (Kaslow, 2004, prema Ledić i sur., 2013, 39).

Čuvanje privatnosti, kao jedno od osobnih prava svakog čovjeka, tiče se zadržavanja nekih misli i osjećaja za sebe, odnosno neotkrivanja vlastite intime drugima, pri čemu subjekt savjetovanja samostalno određuje granice otkrivanja svoje privatnosti, a uloga savjetovatelja je minimalizirati ugrožavanje iste. Etički standard privatnosti ostvaruje se poštivanjem etičkog načela povjerljivosti budući da se ono temelji na zaštiti informacija, dobivenih od subjekta savjetovanja, od razotkrivanja drugima (Cicak, 2011).

Dakle, ono čega su se pedagoški savjetovatelji dužni pridržavati u svojem savjetodavnom radu jest uvažavati dobrobit subjekta savjetovanja i djelovati u njegovu najboljem interesu, poštovati i prihvaćati ga kao osobu, biti iskren i dosljedan u onome što govori i radi, stvoriti odnos povjerenja i povjerljivosti u kojemu će se subjekt savjetovanja osjećati slobodno i sigurno izraziti sve svoje misli te primijeniti znanja i vještine potrebna za kvalitetno obnašanje svoje uloge i pružanje individualnog pristupa svakom subjektu savjetovanja primjerenoga njegovim potrebama i interesima.

Usmjeravanjem na ova načela djelovanja, savjetovanjem se ispunjava osnovna zadaća pedagogije, budući da na taj način savjetovanje pruža potporu pojedincima u razvoju sposobnosti odlučivanja, djelovanja i rezoniranja (Hechler, 2012).

Ono što se, također, smatra značajnim za profesionalnu etiku školskog pedagoga jest etički kodeks koji definira standarde ponašanja na radnom mjestu, odnosno, služi za utvrđivanje načela i normi ponašanja zasnivajući se na definiranim ciljevima i vrijednostima pojedine tvrtke (Krč, 2015). U odgojno-obrazovnom kontekstu, iako etički kodeks obuhvaća temeljna načela kojih se svi stručni suradnici moraju pridržavati u ostvarivanju svoje uloge, u najvećoj se mjeri odnosi na njihovu savjetodavnu ulogu, unutar koje stvaraju uvjete prikladne za rast i razvoj svih subjekata pedagoškog procesa (Jurić i sur., 2001).

Prema tome, Resman (2000) navodi četiri funkcije etičkog kodeksa u savjetodavnom kontekstu, koje su ujedno odgovor na pitanje zašto je važno imati etički kodeks u savjetodavnoj profesiji:

1. Zaštita učenika, učitelja, roditelja i drugih subjekata odgojno-obrazovnog i savjetodavnog procesa od zlorabe savjetovatelja, odnosno od njegova iskorištavanja vlastitog položaja u svrhu ostvarenja bilo kakve koristi,
2. Postavljanje normi, etičkih polazišta i pravila rada kojih se savjetovatelj mora pridržavati, temeljem čega se struka štiti od uništavanja „iznutra“,
3. Zaštita struke i savjetovatelja od utjecaja države, izrabljivanja u političke svrhe i manipulacije čime uvjetuje autonomiju struke i njezinu samoregulaciju,
4. Zaštita savjetovatelja pred javnošću, odnosno kada savjetovatelj radi u skladu s načelima etičkog kodeksa, isti ga štiti od neopravdanih optužbi.

Važno je naglasiti kako etički kodeks može samo pružiti informacije o tome što je legalno ili etično, ali ne može odrediti odluke ili postupke savjetovatelja (Levitt i sur., 2015, prema Oramas, 2017). Dakle, važno je da savjetovatelj poznaje zakone, pravila i kodeks struke te se njima vodi u svojem radu, no također da osvijesti da, na kraju, sam odabire na koji će način djelovati te za to snosi punu odgovornost koju ne može pripisati ničemu ili nikomu drugomu. Sam Resman (2000) zaključuje da kada bi etički kodeks detaljno

definirao što savjetovatelj treba napraviti u određenoj situaciji, kodeks bi postao bezvrijedan zato što bi se tada odgovornost prebacila od savjetovatelja nečemu iznad njega, došlo bi do odvajanja etike od čovjeka što bi rezultiralo nepotrebnosti etičkog kodeksa.

Na temelju svega dosad navedenog, jasna je distinkcija osobne i profesionalne etike, odnosno, vidljivo je da se profesionalna etika referira na etičnost postavljenu izvana, najčešće u obliku etičkog kodeksa struke, dakle podrazumijeva skup propisanih pravila i načela koje je savjetovatelj dužan poštivati. Pritom je važno naglasiti kako profesionalna etika ne može dati odgovore na sve etički zahtjevne situacije, niti može osigurati znanja i vještine potrebne za rješavanje tih situacija, već samo može pružiti smjernice za djelovanje (Zakaria i sur., 2022). Upravo zbog toga se savjetovatelj oslanja na osobnu etiku koja podrazumijeva korištenje vlastite moralne filozofije i uvjerenja kako bi razmotrio potencijalna rješenja za etički složena pitanja (Johari i sur., 2012, prema Zakaria i sur., 2022). Dakle, osobna etika mogla bi se protumačiti kao unutarnji moralni putokaz koji savjetovatelju govori što je ispravno, a što nije te kako bi se, u skladu s time, trebao ponašati (National Association for the Education of Young Children, 2011). No, kao što je i ranije navedeno, donošenje etičkih odluka samo na temelju vlastite intuicije nije dovoljno, jer ukoliko se ne razmotre izvana postavljena pravila, tako donesena odluka može se ocijeniti kao neetična (Gregorčić Mrvar i Resman, 2018). Stoga je moguće zaključiti kako nije moguće odvojiti osobnu od profesionalne etike i oslanjati se isključivo na jednu od te dvije vrste etičnosti, već bi svaki savjetovatelj trebao integrirati i kontinuirano usklađivati oba aspekta kako bi uspješno prolazio kroz izazove etičkog donošenja odluka i pružanja podrške subjektima savjetovanja.

3.3. Etičke dileme u praksi savjetovanja i strategije za ovladavanje istima

U svojem savjetodavnom radu, savjetovatelj se može, na svjesnoj ili nesvjesnoj razini, ponašati neetično. Neetično ponašanje obično se događa kada savjetovatelj u komunikaciji sa subjektom savjetovanja postavlja određena očekivanja implicirajući, primjerice, uzajamno povjerenje, povjerljivost i zabrinutost, a u stvarnosti se ponaša suprotno tim očekivanjima (Kabir, 2017). Oblici takvoga ponašanja mogu biti prilično očiti i vidljivi, no s druge strane mogu biti ne toliko izraženi te više suptilni (Gladding, 2000). Usprkos tome, štetni ishod je jednak, a to je da dolazi do povrede etičnosti bez

obzira na izražajnost neetičnog ponašanja. Nedostatak znanja ili nerazumijevanje etičke odgovornosti (American Counseling Association, 2014), navodno nepoznavanje načela etičkog kodeksa profesije (Corey i sur., 2011) ili, u hrvatskome kontekstu, odsustvo etičkog kodeksa (Čepić, 2013) nisu izlika za neetično djelovanje. Da bi se nešto smatralo povredom etičnosti, ne mora nužno značiti da se uistinu dogodila neka neetična situacija, već to može biti samo izlaganje subjekta savjetovanja riziku od potencijalne štete (Welfel, 2005).

Svaki je savjetovatelj individua za sebe, s vlastitim vrijednostima koje unosi u svoj odgojno-obrazovni rad, stoga svaki od njih ima razrađenu osobnu etiku kojom se u radu vodi, a ona može biti u suprotnosti s etikom odgojno-obrazovne ustanove u kojoj djeluje te pravilima i zakonima koje ta ustanova promiče. Nije čudno za očekivati da će se pedagoški savjetovatelj ponekad osjećati nesigurno u kojem smjeru treba razmišljati i raditi te posljedično koju odluku donijeti, zbog čega, uslijed pojave takvih etičkih dilema, može doći do povrede etičnosti. Pritom se etička pitanja ili dileme mogu definirati kao često „nedorečene, kompleksne, problematične situacije“ (Čepić, 2013, 47). Johnson i Ridley (2008, prema Čepić, 2013) navode kako postoje neka gledišta povezana s donošenjem ispravnih odluka, a to su:

1. Etičke neprilike su kompleksne i otporne na jednostavna pravila
2. Etičke neprilike su fluidne zbog čega zahtijevaju fleksibilnost profesionalca
3. Profesionalci se nerijetko susreću s oprečnim obvezama koje imaju prema pojedincima, organizaciji i društvu zbog čega donose drugačije odluke
4. Ponašati se etično kontinuiran je proces
5. Etičke odluke donose ljudi koji su skloni pogreškama, a u obzir treba uzeti njihov interes, obrambeni stav i kapacitet da opravdaju neetična ponašanja

S kojim se sve etički izazovnim situacijama susreću savjetovatelji u svojem savjetodavnom radu? Maki i suradnici (2022) proveli su istraživanje čiji je cilj bio istražiti s kojim se etičkim dilemama danas susreću školski psiholozi u Sjedinjenim Američkim Državama. Neke od dilema tiču se povjerljivosti. S obzirom na to da bi se savjetovatelj u svojem savjetodavnom radu trebao voditi načelom najboljeg interesa subjekta savjetovanja, od njega se očekuje da će čuvati povjerljivost povjerenih mu informacija,

odnosno to je obvezan činiti. Ukoliko razmjenjuje informacije o subjektu savjetovanja bez njegova znanja i dopuštenja, s drugim osobama koje nemaju pravo znati niti trebaju znati te informacije, savjetovatelj krši načelo povjerljivosti (Glossoff i Pate, 2002). No, u iznimnim situacijama, navedenima u prethodnom poglavlju, savjetovatelj treba prekršiti povjerljivost i upozoriti druge te se u tom slučaju to ne bi smatralo povredom etičnosti.

Određene dileme u navedenom istraživanju odnosile su se na kompetenciju savjetovatelja. To uključuje korištenje tehnika za koje savjetovatelj nije obučen, pružanje nekvalitetnih usluga uslijed neuspjeha u unapređenju vlastitih vještina kroz kontinuirano stručno usavršavanje i pružanje usluga koje nisu utemeljene na znanstvenim spoznajama (Maki i sur., 2022). Osim toga, Gladding (2000) navodi nastavljanje sa savjetodavnim radom i kada problem subjekta savjetovanja prekoračuje razinu profesionalne kompetencije savjetovatelja, gdje bi savjetovatelj etički trebao postupiti tako da uputi subjekta savjetovanja drugom stručnjaku. Sve navedeno implicira posjedovanje stručnosti i kompetentnosti koju savjetovatelj u stvarnosti ne posjeduje, a time se krši pravo subjekta savjetovanja na primjeren i kvalitetan pristup (Corey i sur., 2011).

Nadalje, još neke dileme s kojima su se sudionici u istraživanju Maki i sur. (2022) susretali tiču se pitanja informiranog pristanka (primjerice, izrade smjernica za djelovanje i željenih ciljeva bez učenikova sudjelovanja u donošenju odluka o istima, ili započinjanje i/ili nastavljanje sa savjetodavnim radom sa učenicom koji je maloljetan prije dobivanja informiranog pristanka njegovih roditelja), evidencije podataka (elektroničko prenošenje osjetljivih, privatnih podataka o učeniku bez osiguranja sigurnosti) i sukoba s roditeljima (pristajanje na nešto što roditelji žele, iako to nije u najboljem interesu učenika) (Maki i sur., 2022).

Na prostoru Republike Hrvatske gotovo da i nema istraživanja u čijemu su središtu etičke dileme. Blanuša Trošelj i suradnice (2016) provele su istraživanje na prigodnom uzorku od 5 ispitanika, odgojiteljica u dječjim vrtićima, čiji je glavni cilj bio ispitati o kojim etičkim pitanjima odgojitelji dominantno promišljaju. Odgovori ispitanika razvrstani su prema područjima etičke odgovornosti prema roditeljima, djeci i profesiji. U vidu etičke odgovornosti prema roditeljima, ono o čemu odgojitelji dominantno promišljaju su granica zadiranja u intimu i privatnost roditelja te način na koji nešto priopćiti roditelju.

Pod područjem etičke odgovornosti prema djeci, odgojitelji navode kako se često susreću s odgojnim postupcima roditelja za koje znaju da su neutemeljeni i neispravni, stoga se javljaju dileme oko toga treba li se uplitati u odgojni stil roditelja, iako su svjesni da takav stil nije ispravan (Blanuša Trošelj i sur., 2016). To se izravno poklapa s etičkim načelom rada u najboljem interesu djeteta koje svaki profesionalac želi poštovati i djelovati u svrhu njegova ostvarenja, no istovremeno odgojitelj nastoji poštivati roditelje kao prve odgojitelje svoga djeteta, zbog čega se javljaju nedoumice oko uplitanja u njihov stil odgoja.

Prilikom pojave etičkih dilema, savjetovatelji često ne znaju na koji način postupiti i u kojem smjeru djelovati kada se više odgovora čini valjanima. U novije vrijeme, sve više autora razrađuje modele donošenja etičkih odluka koji mogu biti od velikog značaja pri razmišljanju i razrješavanju etičkih dvojbi. Corey i suradnici (2011) opisuju osam koraka koji mogu pomoći u promišljanju o etičkim problemima:

1. *Identificirati dilemu* – dubinsko promišljanje kao važan prvi korak u svrhu sagledavanja dileme iz više perspektiva, prikupljanja što većeg broja informacija koje rasvjetljavaju situaciju te utvrđivanja specifične prirode dileme,
2. *Identificirati uključene moguće probleme* – nakon prikupljanja svih relevantnih podataka, navesti i opisati kritične probleme koji se javljaju oko etičke dileme te razmotriti šest temeljnih etičkih načela (autonomiju, nezlonamjernost, dobročinstvo, istinitost, vjernost i pravednost) i razmisliti na koji način mogu pomoći u razrješavanju dileme,
3. *Pregledati relevantne etičke kodekse* – konzultirati dostupne smjernice, standarde ili načela koji bi se mogli primijeniti u danoj situaciji,
4. *Poznavati važeće zakone i propise* – stalno biti u tijeku s pravilima i zakonima koji se tiču etičkih dilema, pri čemu treba osvijestiti da njihovo poznavanje nije dovoljno za rješavanje dileme, već ih razumjeti kao početnu točku etičkog djelovanja,
5. *Zatražiti konzultacije* – donošenje loših etičkih odluka nerijetko proizlazi iz nemogućnosti objektivnog sagledavanja situacije, zbog osobnih pristranosti, predrasuda ili potreba, stoga je dobro konzultirati se s kolegama kako bi se dobilo uvid u različite perspektive o problemu i donijelo najbolju moguću odluku,

6. *Razmotriti moguće i vjerojatne pravce djelovanja* – promišljati o svim mogućim rješenjima dileme i njihovim implikacijama,
7. *Nabrojati posljedice raznih odluka* – razmotriti vjerojatne ishode radnji koje se poduzimaju, uzimajući u obzir njihove koristi i potencijalne rizike za sve uključene u proces savjetovanja,
8. *Odabрати ono što vam se čini najboljim putem* – na temelju informacija dobivenih iz različitih izvora donijeti odluku, a nakon toga promišljati o vlastitoj procjeni situacije i poduzetim radnjama kako bi se iz tog iskustva steklo znanje te s tim novim uvidima prišlo rješavanju drugih etičkih dilema.

Navedenim modelom donošenja etičkih odluka savjetovatelje se želi potaknuti na to da u obzir uzmu sve relevantne činjenice i koriste se svim dostupnim resursima kako bi mogli što optimalnije djelovati u smjeru rješavanja etičke dileme. Ne očekuje se, niti je moguće očekivati, da će savjetovatelj slijepo slijediti navedene korake u točnom redoslijedu, već je važno razmotriti sami kontekst situacije i temeljem toga odlučivati o daljnjem tijeku svoga djelovanja. Ono što je pozitivno u ovakvom modelu, a značajno je za savjetodavnu praksu, jest naglašavanje važnosti samorefleksije i njezine implikacije za što idealnije rješavanje trenutačne dileme, kao i za bolju pripremljenost te suočavanje s budućim dilemama.

Osim korištenja ovakvog ili sličnih modela, savjetovateljima su dostupne i neke druge mogućnosti rješavanja etičkih dilema. Maki i suradnici (2022), na uzorku od 240 školskih psihologa, među ostalim su ispitali kojim se strategijama psiholozi koriste prilikom rješavanja etičkih dilema. Strategija s najvećim postotkom odgovora odnosila se na konzultiranje s kolegama, što je izrazito pozitivno budući da se od početka inicijalnog obrazovanja i kasnije, tijekom stručnog usavršavanja, stalno naglašava važnost njegovanja suradničkih odnosa s kolegama i ostalim stručnjacima ponajprije zbog dobivanja njihovog objektivnijeg mišljenja i ukazivanja na pojedinosti kojih pojedinac nije svjestan.

Druga najkorištenija strategija jest razmišljanje o koristima i rizicima poduzimanja različitih radnji, nakon čega slijedi konzultiranje etičkih kodeksa, zakona i drugih smjernica. Dok neki autori tvrde kako će poznavanje teoretskih smjernica, zakona i

etičkih načela potaknuti savjetovatelje na pridržavanje standarda etičkog ponašanja, razvijanje etičkih vrijednosti i poštivanje profesionalne odgovornosti (Lambie i sur., 2011, prema Oramas, 2017), drugi se s time ne slažu navodeći kako etički kodeksi i ostale smjernice imaju ograničenja te ne garantiraju učinkovitost u stvarnim životnim situacijama (Shallcross, 2011, prema Oramas, 2017).

Model sustavnog etičkog odlučivanja, kao jednu od strategija, koristi 23,3% ispitanika što, iako jest manji postotak, predstavlja blagi porast u odnosu na istraživanje koje je provedeno deset godina ranije kada je 16% ispitanika izjavilo da koristi taj model. Taj povećani postotak je pozitivno otkriće jer pokazuje da sve više savjetovatelja strateški pristupa etičkim izazovima i dilemama (Maki i sur., 2022).

Posljednje dvije strategije koje su imale najmanji postotak odgovora su kontaktiranje državne udruge školskih psihologa i kontaktiranje nacionalne organizacije.

Uspoređujući Republiku Hrvatsku s drugim stranim zemljama, etičkim dilemama u savjetovanju te terminu etičnosti općenito, ne pridaje se dovoljno pažnje što je vidljivo prema nedovoljnom broju članaka i istraživanja koji bi rasvijetlili navedene pojmove. Osim toga, ne postoji kodeks pedagoškog djelovanja, ni pedagoškoga savjetovanja koji bi dao naputke o tome na koji način djelovati u etički dvojbene situacijama, zbog čega savjetovatelj mora donijeti odluku prema vlastitom izboru, nakon što odvagane sve razloge za i protiv te razmisli o svim mogućim posljedicama te odluke, za koju na kraju snosi odgovornost (Resman, 2000). Osim što nemaju razvijene smjernice za postupanje, savjetovateljima nije pružena ni adekvatna priprema, ni podrška što dodatno otežava donošenje ispravnih odluka (Blanuša Trošelj i sur., 2016). Upravo zato će se istraživački dio ovoga rada fokusirati na razumijevanje i iskustvo školskih pedagoga, odnosno nastojat će se otkriti kako školski pedagozi razumiju etičnost u pedagoškom savjetovanju.

4. Empirijski dio istraživanja

4.1. Problem i cilj istraživanja

Problem ovog kvalitativnog istraživanja jest manjak pedagoške teorije i nedovoljan broj empirijskih istraživanja o etičnosti u pedagoškom savjetovanju.

Cilj ovog istraživanja jest dobiti uvid u to na koji način pedagozi razumiju i prakticiraju etičnost u kontekstu pedagoškog savjetovanja.

4.2. Istraživačka pitanja

1. Kako pedagozi razumiju pedagoško savjetovanje?
2. Kako pedagozi percipiraju svoju ulogu pedagoškog savjetovatelja?
3. Koje kompetencije pedagozi smatraju značajnima za pedagoško savjetovanje?
4. Kako pedagozi razumiju etičnost u pedagoškom savjetovanju?
5. Uolikoj mjeri pedagozi procjenjuju važnost etičnosti za vlastiti profesionalni rad?
6. Kako pedagozi percipiraju neetičnost u pedagoškom savjetovanju?
7. Kako pedagozi procjenjuju važnost postojanja Etičkog kodeksa u pedagoškom savjetovanju?
8. Na koji način pedagozi razrješavaju etičke dileme s kojima se susreću u savjetodavnom radu?

4.3. Način provođenja istraživanja

Provođenje istraživanja započelo je kontaktiranjem pedagoga zaposlenih u državnim osnovnim školama na području grada Zagreba slanjem upita za sudjelovanjem u istraživanju na službene adrese e-pošte pedagoga. U slučaju nedostupnosti adresa e-pošte pedagoga, upit za sudjelovanjem u istraživanju poslan je na službene adrese e-pošte škola sa zamolbom o prosljeđivanju upita pedagogu koji je u toj školi zaposlen. Navedeni upit uključivao je informativno pismo (Prilog 1) u kojemu su bile navedene sve potrebne informacije o istraživanju i izjavu Povjerenstva za etičnost u pedagoškim istraživanjima (Prilog 2) koje je odobrilo provođenje navedenog istraživanja. Budući da je ovakav način okupljanja sudionika polučio dvije pedagoginje zainteresirane za sudjelovanje u istraživanju, ostale sudionice okupljene su pomoću privatnog kontakta istraživačice, metodom snježne grude. Sve sudionice su, prije početka provođenja intervjua, dale svoj informirani pristanak tako što su potpisale Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju (Prilog 3) čime su potvrdile da pristaju sudjelovati u istraživanju te da su upoznate sa svim važnim informacijama vezanima uz istraživanje. Intervjui su provedeni uživo, na radnom mjestu sudionica, u razdoblju od 9. do 30. lipnja 2023. godine. Datum

i vrijeme održavanja intervjua u cijelosti su određivale sudionice. Intervjui su trajali između 20 i 40 minuta te su uz, prethodno dano pismeno i usmeno, dopuštenje sudionica bili snimani, uz napomenu da će snimke biti dostupne samo istraživačici.

4.4. Uzorak istraživanja

Istraživanje je provedeno na namjernom uzorku kojeg čine pet pedagoginja osnovnih škola na području grada Zagreba. Kriterij za sudjelovanje u istraživanju bio je minimalno pet godina radnog iskustva u školskoj praksi. Ovakav kriterij je postavljen u svrhu dobivanja dubljih odgovora sudionica. U razdoblju od pet godina, pedagozi stječu određena iskustva u vezi s etičkim pitanjima, a ta im iskustva pomažu u razvijanju vlastite etičnosti te sposobnosti prepoznavanja neetičnih situacija, suočavanja s etičkim dilemama i njihovog učinkovitog rješavanja. Stoga se smatra da sudionice posjeduju dovoljno znanja i iskustva kako bi izrazile svoje stavove te obuhvatno odgovorile na pitanja koja su im postavljena tijekom intervjua. Ovakav odabir uzorka omogućava uvid u perspektivu pedagoginja o tome na koji način one razumiju etičnost u pedagoškom savjetovanju.

4.5. Metoda i instrument istraživanja

U provedbi istraživanja upotrijebljeno je intervjuiranje kao metoda istraživanja, odnosno individualni, polustrukturirani intervjui kao instrument istraživanja. Protokol intervjua (Prilog 4) izrađen je za potrebe ovog diplomskog rada te se sastoji od 13 pitanja. Pitanja u intervjuu odnosila su se na pedagogovo shvaćanje pedagoškog savjetovanja, vlastite uloge pedagoškog savjetovatelja i kompetencija potrebnih za kvalitetno provođenje savjetodavnog rada, zatim pedagogovo shvaćanje termina etičnosti u praksi pedagoškog savjetovanja i procjenu važnosti navedenog termina za profesionalni rad. Budući da ne postoji Etički kodeks u pedagoškom savjetovanju na području Republike Hrvatske, jedno pitanje se odnosilo na svrhovitost i potrebu postojanja istog, dok se drugo pitanje odnosilo na postojanje bilo kakvog legislativnog okvira koji govori o etičnosti u pedagoškom savjetovanju. Na kraju su sudionicama bila postavljena pitanja o etičkim dilemama s kojima se najčešće susreću u savjetodavnom radu i načinima njihova razrješavanja. S obzirom na to da je tijekom pisanja teorijskog dijela ovog diplomskog rada stečen dojam o nedovoljnoj istraženosti teme etičnosti na prostoru Republike Hrvatske, kroz jedno od pitanja htjelo se ispitati stav sudionica o istraženosti navedene tematike, smatraju li da je

potrebno toj temi posvetiti više pažnje i postoje li stručna usavršavanja na tu temu. Prije početka intervjuiranja, sudionicima je rečeno kako se od njih ne traži da daju striktnu, „udžbeničku“ definiciju kao odgovore na postavljena pitanja, već da se osvrnu na vlastita razumijevanja i iskustva u pedagoškom savjetovanju te da im ona budu temelj za odgovaranje na pitanja.

4.6. Etički aspekti istraživanja

Kvalitativna istraživanja najčešće se odvijaju u prirodnoj okolini sudionika i uključuju dijeljenje osobnih iskustava, stoga je moguće zaključiti da je kontakt koji istraživač ostvaruje sa sudionicima izravan i osoban, zbog čega je etičko postupanje istraživača u kvalitativnim istraživanjima pitanje od najvećeg interesa i važnosti (Čorkalo Biruški, 2014). Prilikom provođenja istraživanja, etičan istraživač vodit će se načelima „poštovanja autonomije sudionika, dobrobiti i nenanošenja štete te pravednosti“ (Beauchamp i Childress, 2001.; Smith, 2005.; Hewitt, 2007, sve prema Čorkalo Biruški, 2014, 402). Ombla (2020) navodi kako stremljenje općim etičkim načelima pomaže istraživačima u zadržavanju moralne pozicije pri ispunjavanju vlastite uloge kao profesionalca. Navedena načela treba poštivati za vrijeme trajanja cijelog istraživanja, dakle prilikom pripreme istraživanja, zatim tijekom prikupljanja podataka te na kraju uslijed izvještavanja o rezultatima istraživanja. Prije početka provedbe samog istraživanja, od sudionika je potrebno dobiti njihov informirani pristanak na istraživanje, što znači da su sudionicima dostavljene sve važne informacije o samome istraživanju, na temelju kojih mogu procijeniti žele li sudjelovati u istraživanju ili ne (Čorkalo Biruški, 2014). „Četiri su temeljna elementa procesa pristanka na istraživanje, koje valja reći sudionicima: podaci o cilju/svrši istraživanja, o trajanju i načinima sudionikova sudjelovanja, o predvidivim rizicima i mogućim dobitima od sudjelovanja u istraživanju, te podatak o tome da ispitanik može bez posljedica slobodno prekinuti svoje sudjelovanje kada god to želi“ (Smythe i Murray, 2000.; Haggerty, 2004.; Koocher i Keith-Spiegel, 2008, sve prema Čorkalo Biruški, 2014, 412). Osim toga, postoje neki elementi o kojima treba informirati sudionike kada je u pitanju „razgovorno“ prikupljanje podataka (intervju, fokus grupa i sl.), primjerice o vrsti pitanja o kojima će se razgovarati, o načinima anonimiziranja sudionikovih odgovora i o stupnju u kojem ćemo koristiti sudionikove izjave (Richards i Schwartz, 2002, prema Čorkalo Biruški, 2014). Budući da

je u istraživanju u sklopu ovog diplomskog rada korišteni instrument istraživanja bio intervju, jedan od elemenata bio je traženje dopuštenja za snimanje, uz objašnjenje kako će se te snimke koristiti, na koji način i do kada će se čuvati snimke te tko će im sve imati pristup (Čorkalo Biruški, 2014). Shodno tome, sudionici u istraživanju, koje se provelo za potrebe ovog diplomskog rada, bili su obaviješteni o svim ranije navedenim elementima putem Informativnog pisma koje im je poslano na e-mail adresu prilikom upućivanja molbe za sudjelovanjem u istraživanju. Također, sudionici su dali svoj pristanak tako što su prije same provedbe intervjua potpisali Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju, čime su naznačili da su upoznati sa svim relevantnim informacijama o samome istraživanju. Prilikom izvještavanja o rezultatima istraživanja identitet sudionika zaštitio se tako da se ni na koji način ne otkrivaju imena, prezimena ili bilo koji drugi osobni podatci na temelju kojih bi mogli biti identificirani ili sudionici, ili odgojno-obrazovna ustanova u kojoj su zaposleni. Detalji u odgovorima sudionika navode se s ciljem zadržavanja njihove izvornosti i stvaranja punoće iskaza, ali oprezno, tako što su iz opisa otklonjeni svi identifikacijski podatci poput karakterističnih gesta, manira, poštapalica i sl., koji bi mogli uzrokovati povezivanje tog opisa s identitetom sudionika (Čorkalo Biruški, 2014).

4.7. Proces obrade podataka

Proces obrade podataka započeo je transkripcijom podataka prikupljenih u intervjuu, nakon čega je uslijedila redukcija podataka koja se, prema Griffie (2005), odnosi na sažimanje transkribiranog materijala na ono što je važno, dakle s ciljem da se otkrije značenje onoga što je rečeno. Nakon dubljeg proučavanja reduciranih podataka, metodom komparacije nastojale su se uočiti sličnosti i zajednička obilježja reduciranih podataka (Čendo Metzinger i Toth, 2020) temeljem čega su se takvi podatci svrstali unutar zasebnih kategorija. Usporedbom i analizom podataka, odnosno odgovora danih od strane sudionica u intervjuu, nastojale su se uočiti dodirne točke i odstupanja od teorijskog okvira ovog diplomskog rada. Na osnovi usporedbe i analize podataka izvedeni su zaključci koji su potakli na dublje razumijevanje istraživane pojave, a prikazani su u sljedećem poglavlju.

4.8. Analiza i interpretacija rezultata istraživanja

Ovo poglavlje sastoji se od pet potpoglavlja unutar kojih će biti prikazani rezultati empirijskog dijela istraživanja te će isti biti interpretirani u obliku pet temeljnih kategorija unutar kojih su podaci grupirani temeljem nekih sličnih obilježja. Tih pet kategorija su: *Određenje pedagoškog savjetovanja, Percepcija vlastite uloge kao pedagoškog savjetovatelja i kompetencija potrebnih za obnašanje te uloge, Određenje etičnosti i procjena njezine važnosti u praksi pedagoškog savjetovanja, Percepcija neetičnog u pedagoškom savjetovanju te Suočavanje s etičkim dilemama u savjetodavnom radu i načini njihova rješavanja.*

4.8.1. Određenje pedagoškog savjetovanja

Prva kategorija te ujedno i prvo pitanje u intervjuu postavljeno sudionicama tiče se određenja pedagoškog savjetovanja. Sudionicama je postavljeno pitanje na koji bi način, svojim riječima, objasnile što je pedagoško savjetovanje, što je većina njih shvatila kao „prvo, pa odmah teško pitanje“, no naglašeno im je da se tu ispituje njihovo viđenje pedagoškog savjetovanja, a ne davanje striktnih definicija koje se navode u literaturi. Većina sudionica pod pojmom pedagoškog savjetovanja podrazumijeva neposredni odgojno-obrazovni rad, prvenstveno s učenicima, a zatim s roditeljima, učiteljima te drugim suradnicima. Jedna od sudionica navodi da je pedagoško savjetovanje

podrška pedagoga i svih drugih odgojno–obrazovnih radnika u sustavu odgoja i obrazovanja prema korisnicima kojima pružamo usluge, a to su prije svega djeca i roditelji, ali i ostali partneri s kojima se susrećemo u odgoju i obrazovanju. (S1³)

Takvo se određenje može povezati s definicijom savjetodavnog rada autorice Zuković (2018) prema kojoj „savjetodavni rad predstavlja sastavni deo profesionalne prakse svih stručnjaka u okviru tzv. pomagačkih profesija koje su usmerene na pružanje podrške drugima u njihovom ličnom rastu i razvoju“ (Zuković, 2018, 7).

Jedna od sudionica pedagoško savjetovanje opisuje kao

³ Svakom citatu iz intervjua sa sudionicama istraživanja pridruženo je slovo S koje označava sudionicu te pripadajući broj koji označava identifikacijsku oznaku svake sudionice prema redoslijedu provedbe intervjua.

svaki razgovor s učenikom koji je na moju ili na njegovu inicijativu. To se, osim na učenike, odnosi i na roditelje, odnosno svaki razgovor o djetetu, o donošenju odluka vezano uz dijete, za mene je to sve pedagoško savjetovanje. (S4)

Ovakvo bi određenje bilo bliže definiciji pedagoškog razgovora autorice Pažin-Ilakovac (2015) koja pedagoški razgovor opisuje kao svaki razgovor s učenicima ili drugim subjektima koji se odvija u školi. Pedagoški razgovor razlikuje se od razgovora savjetovanja koji predstavlja jednu vrstu pedagoškog razgovora, a koji se provodi uslijed pojave izazova ili teškoća kod učenika (Pažin-Ilakovac, 2015). Postupno povećanje broja razgovora savjetovanja dovodi do pedagoškog savjetovanja (Jurić, 2004, prema Pažin-Ilakovac, 2015). Prema tome, može se zaključiti kako svaki pedagoški razgovor nije ujedno i razgovor savjetovanja, pa tako niti pedagoško savjetovanje. Pedagoško savjetovanje jest, prema Hechleru (2012), jedno od odgojnih sredstava pomoću kojega se subjektu savjetovanja nastoji pomoći u rješavanju njegove trenutačne teške životne situacije. Najbliže tom određenju pedagoškog savjetovanja bi bila definicija koju je ponudila jedna od sudionica, prema kojoj je to

odgojni postupak kojim se nastoji utjecati na izazove, poteškoće ili probleme koji su se pojavili u komunikaciji i/ili ponašanju. (S3)

Druga sudionica navodi slično:

pedagoško savjetovanje je suradnja između pedagoga i osobe kojoj treba savjetovanje kako bi se pružila pomoć u pronalasku najboljeg rješenja za neki izazov s kojim se ta osoba suočava. I, pri takvoj suradnji pedagog prvenstveno pruža podršku i pomoć pri pronalaženju resursa za rješavanje problema, ukazuje na moguće alternative i slično. (S5)

Svaka od sudionica je navela kako joj je u cilju pedagoškim savjetovanjem osnažiti subjekta savjetovanja na način da mu pruži pomoć i podršku, ne samo pri rješavanju trenutačnih problema koje ima, već da ga ohrabri za lakše suočavanje s budućim problemima na koje će subjekt savjetovanja naići. Takvi navodi bi se mogli povezati s Hechlerovim (2012) shvaćanjem obrazovanja kao životnog puta koji se sastoji od učenja, zapreka u učenju i prevladavanja tih zapreka. Pojedinaac tijekom cijeloga života prikuplja različita iskustva čijom refleksijom stječe nove uvide, znanja i vještine koji mu pomažu

pri prevladavanju izazova na koje će na svom životnom putu naići. No, to nije uvijek jednostavan proces te pojedinac može doživjeti neuspjeh pri suočavanju s nekim problemom zbog čega neće steći znanja i vještine potrebne za rješavanje novih teških životnih situacija. U tom trenutku se javlja potreba za pedagoškim savjetovanjem koje predstavlja profesionalnu pomoć u učenju čija je svrha ponovna uspostava samostalnosti u učenju (Hechler, 2012). Jednako tako, pedagog kao savjetovatelj potiče subjekte savjetovanja (u ovom slučaju učenike) na pronalaženje najboljeg rješenja na njihov problem iz čega izlaze kao potpunije osobe s ponovno stečenom sposobnošću za samostalno prevladavanje budućih izazova.

Pritom valja naglasiti kako se pristup i sadržaj pedagoškog savjetovanja razlikuju ovisno o tome kome se savjetovanje pruža, odnosno prilagođeni su individualnim potrebama i okolnostima svake osobe kojoj je pedagoško savjetovanje potrebno. To je lijepo istaknula jedna od sudionica u svojim odgovorima rekavši kako je svako savjetovanje jedinstveno, misleći upravo na to da se u pedagoškom savjetovanju savjetovatelji susreću s osobama različitih osobina, preferencija, životnih stilova, vrijednosti, mogućnosti i ograničenja te se upravo zbog toga svakom subjektu savjetovanja treba pružiti podrška koja je za njega najrelevantnija.

U svrhu stvaranja što kvalitetnijeg savjetodavnog odnosa između savjetovatelja i subjekta savjetovanja, svaka od sudionica navela je kreiranje ozračja povjerenja kao najvažniju stvar u održavanju takvog odnosa. Bez povjerenja, nema ni otvorene komunikacije u kojoj bi se subjekt savjetovanja osjećao slobodno izraziti svoje misli i osjećaje bez straha od kritiziranja ili osude. Dvije sudionice, kao jedan od uvjeta stvaranja povjerenja, važnim navode uspostavljanje odnosa s učenicom i prije samog čina savjetovanja, pri čemu jedna od sudionica teži

ostvarenju kontakta u neformalnijim okruženjima, nakon čega se učenici osjete slobodniji sami doći i otvoreni reći da imaju neki problem i da žele o tome porazgovarati, (S4)

a upravo zbog toga ista sudionica je učenicima ostavila mogućnost komunikacije preko jedne online platforme na kojoj je učenicima uvijek dostupna jer vidi da je učenicima takav način komunikacije prihvatljiv te da, također, dobiju poruku da je pedagoginji stalo do njih i da joj se mogu obratiti.

Druga sudionica navodi kako na dnevnoj razini komunicira s učenicima tijekom odmora i slobodnih sati za vrijeme nastave (primjerice kad učenici ne pohađaju izbornu nastavu), a interakciju s učenicima ujedno ostvaruje i odlascima na izvanučioničku nastavu te kroz razne odgojno-obrazovne aktivnosti koje se provode u školi i izvan nje.

Govoreći o tome kako izgleda jedan savjetodavni susret između savjetovatelja i subjekta savjetovanja, svaka od sudionica na jednak ili sličan način opisuje tijek takvog susreta. Jedna od sudionica navodi kako pedagoško savjetovanje, prije svega, započinje adekvatnom pripremom pedagoga u vidu prikupljanja podataka o učeniku bilo iz dnevnika, bilo iz razgovora koje provodi s učiteljima i/ili roditeljima. Nakon početnog upoznavanja pedagoga s učenikom slijedi uspostava odnosa, pri čemu jedna od sudionica naglašava kako u takvom odnosu trebaju dominirati poštivanje, razumijevanje i empatija. Jedna od sudionica posebno važnim, na samom početku pedagoškog savjetovanja, ističe kako treba

kristalizirati očekivanja, odnosno ispitati koja su očekivanja učenika od savjetodavnog razgovora. (S1)

Važno je biti upoznat s očekivanjima subjekta savjetovanja od pedagoškog savjetovanja jer je, prema tome, moguće utvrditi suradničke ciljeve te istražiti moguća područja zajedničkog djelovanja. S druge strane, savjetovatelj treba uzeti u obzir granice djelokruga vlastitoga rada te ukoliko uoči da problem subjekta savjetovanja premašuje njegove mogućnosti i kompetencije, onda treba uputiti subjekta savjetovanja drugom stručnjaku (Vrcelj, 2020). Drugim riječima, može se dogoditi da subjekt savjetovanja od savjetovatelja očekuje da zna sve odgovore te da će brzo i lako riješiti njegov problem. No, Zuković (2018) navodi kako je važno subjektu savjetovanja odmah dati do znanja da savjetovatelj nema unaprijed pripremljene odgovore na njegov problem, ali da je savjetovanje proces u kojemu će zajednički tražiti potencijalna rješenja i mogućnosti za promjene.

U sljedećoj etapi pedagoškog savjetovanja odvija se dubinsko razmatranje i viđenje teme, koju odlikuje prikupljanje što većeg broja informacija u svrhu razvijanja razumijevanja životne situacije subjekta savjetovanja. U ovoj fazi pedagoškog savjetovanja subjekt savjetovanja najviše govori, iznosi svoje misli, osjeća je i potrebe, detaljno opisuje svoje životna iskustva, a uloga savjetovatelja je postavljati pitanja, pažljivo slušati i sagledavati

perspektive subjekta savjetovanja (Zuković, 2018). Jedna od sudionica ističe kako je u tom dijelu pedagoškog savjetovanja važno čuti drugu osobu i pustiti ju da kaže sve što ima za reći, a to je i slikovito objasnila na način da treba

dati djetetu da se „izventulira“. (S1)

Kroz prepričavanje svoje životne priče i iznošenje što većeg broja detalja, Zuković (2018) ističe kako je poanta da subjekt savjetovanja shvati srž svog problema te da spozna načine savladavanja tog problema. Jedna od sudionica naglašava kako je to ključan dio pedagoškog savjetovanja te navodi:

kroz sami tijek razgovora omogućujem učeniku jasno uočavanje svog problema, aktivno sudjelovanje u donošenju odluka i jačanju osobnih potencijala. (S5)

Ovakvo bi se shvaćanje odnosa pedagoškog savjetovatelja i subjekta savjetovanja moglo povezati s nedirektivnim pristupom u pedagoškom savjetovanju, čiji je začetnik Carl Rogers. On smatra kako subjekt savjetovanja ima sposobnost razumijevanja sebe samog, suočavanja i rješavanja vlastitih poteškoća te postavljanja ciljeva koje želi ostvariti, dok je uloga savjetovatelja uvažavati i prihvaćati subjekta savjetovanja, biti mu podrška na tom putu, stvarati poticajno ozračje i time poduprijeti autonomiju subjekta savjetovanja bez nametanja vlastitih ciljeva i ideja (Corey, 2004).

Daljnji tijek pedagoškog savjetovanja vodi prema zaključivanju razgovora, koji prema jednoj od sudionica izgleda tako da ona zajedno s učenicom dogovara plan za daljnje akcije, dok druga sudionica dodaje kako je važno subjektu savjetovanja dati slobodu da bira između potencijalnih mogućnosti. Dakle, iako zajedno dogovaraju plan za konkretno djelovanje, subjekt savjetovanja je taj koji donosi odluku i snosi odgovornost za njezino izvršavanje, dok je pedagoški savjetovatelj taj koji podupire subjekta savjetovanja u smjeru dosljednog ispunjavanja odabranog cilja (Nelson-Jones, 2007, prema Zuković, 2018).

Naposlijetku, jedna od sudionica navodi kako savjetovanje završava davanjem povratne informacije učeniku, druga sudionica navodi kako radi bilješke i analizu razgovora te surađuje s roditeljima, dok dvije od sudionica dodaju da, po potrebi, konzultiraju druge stručne suradnike.

S druge strane, tijekom inicijalne dijagnostike problema subjekta savjetovanja, moguće je da pedagoški savjetovatelj dođe do zaključka kako pedagoško savjetovanje nije primjeren oblik savjetovanja za tog subjekta, već mu je potreban drugačiji vid podrške. Stoga je jedno od pitanja postavljenih sudionicama u intervjuu bilo na koji način postupaju u gore navedenoj situaciji. Svaka od sudionica navela je kako se konzultira s drugim stručnim suradnicima kako bi zajednički promislili i odredili koji sve oblici podrške dolaze u obzir te upućuje subjekta savjetovanja drugom stručnjaku. Jedna od sudionica takav tijek događaja opisuje ovako:

obzirom da u školi imam i druge stručne suradnice, socijalnog pedagoga i psihologa, kada uočim da su nužne daljnje stručne intervencije prema dioniku savjetovanja, sazivam timski sastanak kako bismo multidisciplinarno dogovorili daljnja postupanja prema dioniku savjetovanja. Također, u proces donošenja odluka o daljnjim intervencijama, prema potrebi, uključujemo školsku liječnicu, ravnateljicu te vanjske suradnike. (S5)

Skopljak i suradnice (2020) provele su istraživanje u kojemu su sudjelovali pedagozi i psiholozi, a cilj istraživanja bio je otkriti koje odgojno-obrazovne aktivnosti školski pedagozi i psiholozi zajednički realiziraju. Jedna od aktivnosti za koju su sudionici naveli da ju zajednički realiziraju te ujedno smatraju najznačajnijom jest savjetodavni rad s učenicima, nastavnicima i roditeljima. Suradnja za pedagoge i psihologe predstavlja međusobno dogovaranje i nadopunjavanje u pružanju savjetovanja, a kao razlog zajedničkog obavljanja savjetodavnog rada navode se složenost i obujam posla (Skopljak i sur., 2020). Iz odgovora sudionica istraživanja koje sam provela, moguće je zaključiti kako sudionice u savjetovanju surađuju s drugim stručnim suradnicima ponajviše zbog dobrobiti djeteta i poboljšanja njegova stanja, no zasigurno postoje i brojni drugi razlozi za suradnju koji se u kontekstu ovog istraživanja nisu ispitivali.

Tri sudionice naglašavaju kako je neizostavno uključiti roditelje i s njima dogovoriti daljnje postupanje u slučaju kada je učeniku potreban drugi oblik savjetovanja, no suradnja s roditeljima nije uvijek jednostavna i ugodna posebice kada roditelji, kako jedna sudionica ističe

često ne prihvaćaju ozbiljnost situacije. (S1)

Slično tome, što se tiče roditeljske otvorenosti i suradljivosti druga sudionica navodi sljedeće:

neki se roditelji odmah u startu raspituju o tome treba li njihovo dijete ići van škole na savjetovanje, a neki to teško osvještavaju i za to im je potreban duži period, ali ih pozovem na razgovor, najčešće razrednik i ja zajedno, s obzirom na to da razrednik ima bolji uvid u to što se događa u razredu i onda zajedno predlažemo da bi možda bilo dobro da odu kod školske liječnice i da uzmu uputnicu za psihologa. (S4)

Jedna od sudionica lijepo je naglasila važnost djetetove dobrobiti i kako bi ta dobrobit svakom pedagogu uvijek trebala biti na prvom mjestu, rekavši da:

moramo biti podrška u odnosu povjerenja, da motiviramo učenika na korak dalje (...). Važno je da dijete ne ostane u zrakopraznom prostoru, već da pokušamo u odnosu povjerenja razmotriti gdje će dijete dalje ići, napraviti sve što je u našoj moći da dijete dobije pomoć i podršku koja mu je potrebna. (S1)

Sagledavajući sve dosad navedeno, moguće je zaključiti kako sudionice pedagoško savjetovanje shvaćaju kao oblik neposrednog odgojno-obrazovnog rada s učenicima, roditeljima, učiteljima i drugim suradnicima u sustavu odgoja i obrazovanja, a koje za cilj ima osnažiti subjekta savjetovanja, pružiti mu podršku u rješavanju trenutačnih problema i osposobiti ga za samostalno suočavanje s budućim izazovima. Pedagoško savjetovanje kao proces obuhvaća pripremu, uspostavu odnosa, dubinsko razmatranje teme, razgovor o mogućim rješenjima, dogovor o planu akcija, zaključivanje razgovora te bilježenje razgovora i analizu rezultata. Kako bi pedagoško savjetovanje bilo učinkovito i korisno za sve uključene dionike, sudionice ističu važnost primjene nedirektivnog pristupa, izgradnje povjerenja i prilagodbe podrške individualnim potrebama subjekta savjetovanja. S druge strane, važno je ostvarivati suradnju s drugim stručnjacima u svrhu pružanja pomoći subjektu savjetovanja koja mu je potrebna u slučajevima kada pedagoško savjetovanje ne predstavlja adekvatan oblik savjetovanja.

4.8.2. Percepcija vlastite uloge kao pedagoškog savjetovatelja i kompetencija potrebnih za obnašanje te uloge

Shvaćanje uloge pedagoga i onoga što pedagozi rade u odgojno-obrazovnim ustanovama kroz povijest je doživjelo brojne promjene. Od toga da se na pedagoga gledalo kao pomoćnika ravnatelja pri administrativnim i rukovodnim aktivnostima škole, zatim kao na osobu koja skrbi o učenicima i o nastavnicima, do toga da se danas uloga pedagoga percipira kao reakcija struke na izazove suvremene škole, odnosno da je pedagog osoba koja obnašajući funkcije, poput planiranja, organiziranja, koordiniranja, informiranja i druge, radi na ostvarenju stručno-pedagoških ciljeva škole i promicanju kvalitete odgojno-obrazovnog procesa u njoj (Staničić, 2005). U kontekstu savjetovanja, Pediček (1967, prema Staničić, 2005) potencira ulogu pedagoga kao savjetovatelja učenicima, pri čemu savjetovanje opisuje kao podršku učeniku kako bi lakše riješio svoje probleme. Prema tome, jedno od pitanja postavljenih sudionicama u intervjuu bilo je kako shvaćaju vlastitu ulogu kao pedagoškog savjetovatelja, a neki od odgovora su:

shvaćam je kao odgovornu i potrebnu jer opis poslova stručnih suradnika u školi ne ide bez pedagoškog savjetovanja, od toga ne možemo pobjeći, to se od nas i očekuje, zato pedagog mora stalno raditi na sebi primjerice kroz supervizijske susrete te se stručno usavršavati u tom pogledu, (S1)

kao uzor, podrška, netko tko će imati razumijevanje za problematiku, osoba od povjerenja koja čuva tajne i brine o dječjim pravima, (S2)

kao dobar slušač, kao osoba koja se trudi biti na raspolaganju učenicima i roditeljima te koja nastoji kod njih osvijestiti da sam prisutna i da me mogu tražiti kad im je potrebno nešto, (S4)

ulogu pedagoškog savjetovatelja doživljavam kao vrlo dinamičnu i izazovnu, koja zahtjeva stalna stručna usavršavanja tijekom cijelog radnog vijeka, kontinuirani timski i suradnički rad s dionicima škole i vanjskim suradnicima te praktični rad u školi. (S5)

Jedna od sudionica je rekla kako svoju ulogu kao pedagoškog savjetovatelja shvaća izazovno zato što savjeti ne obvezuju savjetovanu osobu, što znači da subjekt savjetovanja ima slobodu prihvatiti ili odbiti savjete. Takav iskaz potvrđuje ranije rečeno,

a to je da iako savjetovatelj može ponuditi korisne smjernice, konačna odluka i odgovornost za postupanje uvijek ostaje na subjektu savjetovanja.

Nadalje, unutar pitanja koje se odnosilo na shvaćanje vlastite uloge kao pedagoškog savjetovatelja, nalazilo se potpitanje o tome kakve su kompetencije potrebne za provođenje pedagoškog savjetovanja. Jedna od sudionica smatra kako

kompetencije nužne za pedagoško savjetovanje uključuju kombinaciju znanja, vještina, stavova, osobne motivacije, osobnosti savjetovatelja i drugo, (S5)

što se podudara s definicijom kompetencija koju nudi Hrvatić (2007, prema Nikšić, 2017) koji nadodaje kako kompetencije „svakom pojedincu omogućuju aktivno sudjelovanje u određenoj situaciji te sposobnost analiziranja i interpretiranja te situacije“ (Hrvatić, 2007, prema Nikšić, 2017, 259). Pedagog kompetencije stječe tijekom formalnog obrazovanja, raznih edukacija i supervizija te ih nadograđuje kroz neprekidan osobni i profesionalni razvoj (Srna, 2012, prema Zuković, 2018).

Što se tiče odgovora na ovo potpitanje, sudionice su navele različite kompetencije potrebne za uspješan savjetodavni rad, no najčešće spominjane kompetencije bile su komunikacijske vještine i empatija. Budući da komunikacija označava razmjenu informacija u svakodnevnoj odgojno-obrazovnoj praksi, Fajdetić i Šnidarić (2014) smatraju kako su komunikacijske vještine jedan od važnijih preduvjeta za razvoj kvalitetnih međuljudskih odnosa te je stoga važno da ih svaki stručni suradnik posjeduje i neprestano usavršava. U sklopu komunikacijskih vještina, nekoliko sudionica spomenulo je aktivno slušanje koje se smatra temeljem uspješnog komunikacijskog procesa (Ajduković i Hudina, 1996). Ključna svrha aktivnog slušanja je dublje razumjeti ono što nam osoba govori tako da se potrudimo zauzeti stajalište te osobe i nastojimo što objektivnije sagledati problem iz njezine pozicije (Zuković i Slijepčević, 2017). Prema tome su istraživanja (Rogers i Farson, 1979, prema Zuković i Slijepčević, 2017) pokazala kako aktivno slušanje utječe na emocionalni razvoj, promjenu osobnih stavova, smanjenje obrambenog stava i otvorenost k novim iskustvima zbog čega autorice zaključuju kako je neophodno da pedagog kao savjetovatelj ima razvijene tehnike aktivnog slušanja. Nadalje, empatija, zajedno s poštovanjem, tolerancijom, iskrenošću, zainteresiranošću i jasnoćom poruka (Janković, 1997, Jurić, 2004, Thorne i Mearnes, 2010, Schulz von Thun, 2001, sve prema Pažin-Ilakovac, 2015) predstavlja značajku ugodnog ozračja i

komunikacije u savjetovanju „kako bi se smanjili otpor, smetnje, nelagoda i strah, često prisutni u učenika“ (Pažin-Ilakovac, 2015, 53). Empatija se definira kao socijalna kompetencija koja uključuje sposobnost suosjećanja i razumijevanja osjećaja, misli i stavova drugih ljudi te olakšava izgradnju međuljudskih odnosa (Zuković, 2018). Nužno je da savjetovatelj bude sposoban sagledati problem iz perspektive subjekta savjetovanja jer tako može bolje razumjeti način na koji subjekt savjetovanja doživljava svoj problem (Goleman, 2010; 2012; Hartina & Tharbe, 2013, sve prema Zuković, 2018). Pri nabranjanju potrebnih kompetencija za pedagoško savjetovanje, jedna od sudionica navela je

otvorenost (za staviti se u cipele drugoga), imati širinu mogućih perspektiva koje nisu samo za ovaj trenutak sada i ovdje, imati viziju da tražimo najbolji interes za onoga koga savjetujemo, (S1)

što bi se sve, zapravo, moglo svrstati pod pojmom empatije. Pritom, navedena kompetencija „imati širinu mogućih perspektiva koje nisu samo za ovaj trenutak sada i ovdje“ podsjeća na osobinu maštovitosti koju, uz još sedam osobina koje bi svaki pedagoški savjetovatelj trebao imati, ističu Eykmann i drugi (2007, prema Hechler, 2012), a ona označava sposobnost savjetovatelja da razvija različita gledišta o aktualnoj teškoj životnoj situaciji subjekta savjetovanja.

Da su komunikacijske vještine i empatija jedne od važnijih kompetencija potrebnih za rad školskog pedagoga pokazuju rezultati istraživanja koje su proveli Ledić, Staničić i Turk (2013) u kojemu su sudionici bili školski pedagozi koje se ispitalo da procjene važnost pojedinih kompetencija, pri čemu su komunikativnost i empatičnost najviše rangirane.

Osim ove dvije kompetencije, sudionice su još kao relevantne kompetencije navele intrinzičnu motivaciju, pedagoški takt, osjetljivost, posjedovanje stručnih znanja, stvaranje povjerenja, fleksibilnost i uvažavanje osobnosti subjekata savjetovanja. Uspoređujući navedene kompetencije sa Staničićevom (2001, prema Staničić, 2005) strukturom kompetencija koje bi pedagozi trebali iskazivati u svojem djelovanju, moguće je pretpostaviti kako sudionice najznačajnijim smatraju osobnu, stručnu i socijalnu kompetenciju.

Proučavajući literaturu, vidljivo je da postoji mnogo različitih opisa o tome što kompetencije zapravo jesu i koje su sve kompetencije nužne pedagozima kako bi uspješno obnašali svoju ulogu kao savjetovatelja, stoga nije jednostavno dati jednu točnu definiciju unutar koje bi se objedinile sve bitne značajke. No, na kraju je jedino važno da pedagoško savjetovanje ima pozitivan ishod, odnosno da subjekt savjetovanja ponovno stekne sposobnost samostalnog vođenja svog života. Upravo zato se, prema Vrcelj (2020), kompetentnim savjetovateljem može smatrati onoga koji je, u tom pogledu, ostvario pozitivne savjetodavne rezultate.

4.8.3. Određenje etičnosti i procjena njezine važnosti u praksi pedagoškog savjetovanja

Savjetovanje se često smatra kao „etički najosjetljivije područje rada pedagoga“ (Pažin-Ilakovic, 2015, 58), a proizlazi iz vizije pomaganja sudionicima odgojno-obrazovnog procesa, dakle, učenicima, roditeljima i nastavnicima (Pažin-Ilakovic, 2015). Stoga se jedno od pitanja postavljenih sudionicima u intervjuu odnosilo na to što za njih predstavlja etičnost u praksi pedagoškog savjetovanja. Neki od odgovora su sljedeći:

povjerljivost podataka, poštivanje Etičkog kodeksa škole, biti primjer u zaštiti podataka, prepričati samo nužno i ne ići u prevelike detalje, obavijestiti roditelje djeteta o svim radnjama koje poduzimamo, (S1)

povjerljivost podataka, ne manipulirati, ne zlouporabiti to što je dijete reklo, (S2)

etičnost u praksi pedagoškog savjetovanja mi predstavljaju određen pristup u neposrednom radu sa svim dionicima odgojno-obrazovnog procesa, znači s učenicima, kolegama, roditeljima i drugima, smjernice za pravilan rad, ponašanje i odnos u radu te kontinuirani razvoj profesije u cjelini. (S5)

Ovakve je odgovore moguće povezati s ranije navedenim etičkim načelima Ledić i suradnika (2013) koje bi svaki pedagog trebao poštivati. Primjerice, povjerljivost podataka može se poistovjetiti s načelom poštivanja tajnosti povjerenih podataka o učeniku, nastavniku ili roditelju, ne zlouporabiti ono što je dijete reklo i uključiti roditelje u sve odluke koje se tiču djeteta mogu se shvatiti kao skrb o dostojanstvu učenika i roditelja, prepričati samo nužno i ne ići u prevelike detalje može se povezati sa

stavljanjem učenikove dobrobiti na prvo mjesto, a neposredni rad s kolegama može podrazumijevati dijeljenje iskustava i spoznaja među sobom. Osim što je iz ovih odgovora jasno kako sudionice etičnost smatraju vrlo važnim aspektom u praksi pedagoškog savjetovanja kojeg provode, moguće je uočiti kako su njihovi odgovori bliže shvaćanju etičnosti kao dijela profesionalne etike školskog pedagoga, odnosno, više podrazumijevaju poštivanje pravila i načela koji su dani izvana. To se može potkrijepiti odgovorima dviju sudionica na potpitanje što je potrebno kako bi se s etičkog gledišta moglo dobro savjetovati, pri čemu je jedna od sudionica odgovorila:

potrebna su profesionalna etika, odnosno poželjna profesionalna ponašanja i poštivanje Etičkog kodeksa škole kao korektiva, (S3)

dok je druga sudionica specifično navela da:

treba biti upoznat s pravima djeteta, radnim obvezama, opsegom posla pedagoga, funkcioniranjem rada škole i time kada, kome i u kojem obujmu ćeš te informacije reći, kome ne, sve u svrhu dobrobiti djeteta. (S2)

S druge strane, jedna od sudionica shvaća etičnost na sljedeći način:

prije mi je bilo etičnost = moral, a onda sam shvatila da moj moral i školska etičnost nisu ista stvar. Etičnost je skup pravila koji štite sve koji su uključeni u procese školovanja, savjetovanja, rada u školi, dakle, odnosi se na učenike, učitelje i roditelje, znači skup pravila koji nam služi kao zaštita. Moral je osobni, ja mogu imati svoja uvjerenja koja se ne moraju uvijek poklapati s onime što škola mora napraviti, takve su mi se situacije dogodile više puta. Ima puno situacija u kojima se ne slažem s pravilima, ali ih moram poštivati i odraditi prema tome kako ona nalažu jer moje radno mjesto to podrazumijeva i to tako postavim u glavi da tako treba biti i gotovo. (S4)

Iz ovakvog je odgovora jasno kako je ova sudionica svjesna distinkcije etike i morala te da to nisu istoznačnice. Unatoč tome što se njezina osobna etika često ne poklapa s profesionalnom etikom, svjesna je toga da mora uvažavati školska pravila i prema njima postupati zato što je to njezina profesionalna odgovornost. Sagledavajući ovakvo razmišljanje i uspoređujući ga s odgovorima ostalih sudionica, moguće je pretpostaviti da školski pedagozi češće percipiraju etičnost kroz prizmu profesionalne etike upravo zato

što tako nalažu pravila koja su dana od nekoga iznad njih. Stoga se od pedagoga, ne samo očekuje da će ta pravila poštovati, već su i obavezni to činiti, što se može potkrijepiti izjavom jedne od sudionica koja ističe da se etičnost u pedagoškom savjetovanju podrazumijeva. Iako nije poznato da postoji Etički kodeks pedagoga, postoje drugi dokumenti kojih se svi djelatnici odgojno-obrazovne ustanove moraju pridržavati, poput Etičkog kodeksa škole, Etičkog kodeksa neposrednih nositelja odgojno-obrazovne djelatnosti škole, raznih pravilnika itd. Osim toga, postoje tzv. nepisana pravila za koje Staničić (2001, prema Ledić i sur., 2013) navodi kako nisu ništa manje važna, a pravi profesionalci će ih se uvijek pridržavati.

Iako bi u pedagoškom savjetovanju bilo poželjno da se pedagog podjednako oslanja i na osobnu i na profesionalnu etiku, postavlja se pitanje je li uopće moguće integrirati ta dva aspekta etike i njima se istovremeno voditi. Iz odgovora sudionica stječe se dojam kako je to teško ostvarivo, osobna se etika uglavnom stavlja u drugi plan ili se u potpunosti zanemaruje, a pedagozi se vode ponajviše profesionalnom etikom, što vjerojatno proizlazi iz straha od potencijalnih posljedica nepoštivanja profesionalnih normi i načela. Da profesionalna etika nerijetko ima prednost nad osobnom etikom pokazuje odgovor jedne od sudionica na pitanje o tome na koje sve načine sudionice razvijaju vlastitu etičnost u savjetodavnom radu:

treba postaviti sebi etičke standarde da postoje dokumenti koje trebaš poštivati, poštivati Etički kodeks i biti profesionalan na visokoj razini. (S1)

Gotovo sve sudionice navode samorefleksiju i stručno usavršavanje kao važne aspekte razvoja vlastite etičnosti u pedagoškom savjetovanju. Kontinuirani rad na sebi, ne samo da ima utjecaj na osobni i profesionalni razvoj, već pozitivno utječe na subjekte kojima se pruža pedagoško savjetovanje, kao i na postizanje što uspješnijih ishoda u savjetovanju. O važnosti unapređenja vlastitih znanja i vještina govori odgovor jedne od sudionica:

S faksa mi nedostaje mnogo stvari, najviše u vidu prakse, pa sam zato upisala edukaciju psihoterapije. Motiv za time mi je bilo to što sam shvatila da svi moji razgovori savjetovanja traže neku razinu znanja koju ja nemam, koju nisam dobila na faksu i zbog toga sam odlučila upisati tu edukaciju kako bi savjetovanja koja imam s djecom i roditeljima bila što kvalitetnija. Pokušavam se što više

usavršavati tako da, osim što idem na obavezna županijska vijeća i usavršavanja od Agencije za odgoj i obrazovanje, pohađam edukacije koje mi se čine zanimljivima i pristupačnima u smislu da ne moram to plaćati ili se edukacije održavaju *online*. (S4)

Osim dosad navedenih načina razvijanja vlastite etičnosti u pedagoškom savjetovanju jedna od sudionica nadodaje konzultacije sa sustručnjacima i praćenje stručne literature.

Nadalje, na pitanje smatraju li etičnost dijelom svoje profesionalne kompetencije i je li ona važna za njihov profesionalni rad, sve su sudionice odgovorile potvrdno, a neke od sudionica ponudile su dodatna pojašnjenja:

smatram da je etičnost za svakog odgojno-obrazovnog djelatnika jedna od najvažnijih kompetencija jer bez etičnosti nećemo stvoriti povjerenje, možda na neke kratke staze, ali to neće biti održivo, (S1)

etičnost je neizostavni dio profesionalne kompetencije. Pomaže u zaštiti digniteta struke iznutra na način da osigurava poštivanje pravila rada, ali i izvana, na primjer od neutemeljenih optužbi iz javnosti. Istovremeno štiti subjekte savjetovanja od zlouporabe pozicije moći, (S3)

bez etičnosti svaki odgojno-obrazovni djelatnik ne bi niti mogao profesionalno odrađivati neposredni odgojno-obrazovni rad, (S5)

a koliko je etičnost važna za uspješno obnašanje uloge pedagoga potvrđuju i rezultati istraživanja koje su provele Petani i Iveljić (2022), a koje je spomenuto ranije u teorijskom dijelu rada.

Nadalje, na pitanje kako razumiju svrhovitost postojanja etičkog kodeksa u pedagoškom savjetovanju, tri sudionice smatraju kako je on potreban, pri čemu jedna od sudionica ističe kako je etički kodeks nužan za sve profesije koje uključuju interakcije s ljudima. Dvije sudionice više su protiv, nego za uvođenje takvog etičkog kodeksa. Jedna od sudionica to objašnjava na ovaj način:

navikla sam se bez njega, tako da po meni što je više dokumenata, više je papirologije, više čovjek to proučava i time pedagog postaje više pravnik, nego praktičar. S jedne strane, okviri i zakoni su dobri, ali se, s druge strane, pretvorimo

u birokrate. Možda bi mi olakšao rješavanje etičkih dilema, u smislu da se mogu posavjetovati s Etičkim kodeksom i vidjeti što unutar njega piše, ali je opet upitno bi li taj Etički kodeks mogao pobrojati sve dileme koje postoje, (S2)

što ponovno potvrđuje činjenicu kako ne postoji etički kodeks koji može pružiti dovoljno informacija za rješavanje svih mogućih etičkih dilema i izazova s kojima se savjetovatelj može suočiti tijekom svoje karijere (Barnett, 2019).

Druga sudionica o Etičkom kodeksu navodi:

to je pravna zaštita nama, mislim da je dobar u situacijama kada nastane neki problem pa se možemo pozvati na to da u Etičkom kodeksu piše tako i tako, ali za mene to više predstavlja skup pravila koja se podrazumijevaju, ne bih rekla da mi tamo piše išta što ja ne radim u smislu da se moram podsjećati da u Etičkom kodeksu piše to i to, (S4)

što je u skladu s onime što Resman (2000) navodi kada ističe funkcije etičkog kodeksa u savjetovanju, pri čemu je jedna od tih funkcija zaštita savjetovatelja od neopravdanih optužbi.

Dakle, iako školski pedagozi etičnost u pedagoškom savjetovanju smatraju važnim dijelom njihove profesionalne kompetencije koji je ključan za izgradnju povjerenja u odnosima s učenicima, roditeljima i kolegama, takvu etičnost, ipak, u većini slučajeva uvažavaju kao dio profesionalne etike koja podrazumijeva poštivanje izvanjski danih pravila i načela. Profesionalna etika potiče savjetovatelja na etičnije postupanje u svojem radu i pomaže mu u osvještavanju vlastite uloge kao profesionalca u odgojno-obrazovnom sustavu (Krč, 2015). Iz odgovora sudionica vidljivo je kako profesionalna etika ima prednost nad osobnom etikom, a razlog tome može biti svjesnost vlastite pozicije kao pojedinca koji se treba ponašati profesionalno na visokoj razini i od kojeg se, stoga, očekuje da će poštivati norme koje odgojno-obrazovna ustanova postavlja. Unatoč tome, osobna etika ne smije se u potpunosti zanemariti, budući da ona često proizlazi iz individualnih uvjerenja i iskustava te može pružiti dodatnu dimenziju razmatranju etičkih pitanja u pedagoškom savjetovanju. Zato je važno neprestano razvijati osobnu etiku i kontinuirano promišljati o tome kako osobna uvjerenja utječu na savjetodavni rad, što su sudionice u svojim odgovorima navele. Nadalje, nije postignut

konsenzus oko pitanja svrhovitosti postojanja etičkog kodeksa u pedagoškom savjetovanju, što otvara područje za detaljnije istraživanje ove teme u svrhu boljeg razumijevanja prednosti i nedostataka etičkog kodeksa. Općenito, o temi etičnosti u pedagoškom savjetovanju nije pronađena velika količina literature, barem što se tiče etičnosti u hrvatskom kontekstu, što je bio poticaj za postavljanje pitanja sudionicama istraživanja o tome u kolikoj mjeri smatraju da je tema etičnosti istražena na području Republike Hrvatske. Njihovi odgovori uglavnom su bili slični, a odnosili su se na to da tema etičnosti nije dovoljno istražena i da često nije u središtu interesa. To se, također, odnosi i na odsustvo stručnih usavršavanja o etičnosti u pedagoškom savjetovanju, pri čemu jedna od sudionica navodi:

osobno nisam naišla na navedenu temu u okviru organiziranih stručnih usavršavanja niti sudjelovala na usavršavanjima vezanima na temu, nego sam se o temi informirala putem stručne literature, (S5)

dok druga sudionica ističe:

provlači se ta nit kao tema, ali nije da je naziv edukacije isključivo, na primjer, etičnost u radu pedagoga i slično. (S2)

Iz svih do sada navedenih odgovora sudionica, stječe se dojam kako se od pedagoga očekuje, pa čak i zahtijeva, da uvijek djeluje na najvišoj etičkoj razini, a pritom mu nije dostupna adekvatna podrška u vidu stručnih usavršavanja na temu etičnosti iz kojih bi mogao crpiti nova znanja koja će moći dalje primjenjivati u svojem savjetodavnom radu. Sudionice su istaknule kako se ova važna tema često zanemaruje u okviru organiziranih stručnih usavršavanja, stoga je moguće pretpostaviti da su pedagozi uglavnom primorani oslanjati se na vlastito iskustvo i samostalno istraživanje.

4.8.4. Percepcija neetičnog u pedagoškom savjetovanju

Osim što je važno raspravljati o etičnosti i njezinome položaju unutar pedagoškog savjetovanja, iz vida se ne smije ispustiti potencijalna neetičnost u savjetodavnom radu pedagoga. Prema Corey i suradnicima (2011), neetično ponašanje bi bilo ono koje odražava nedostatak svijesti ili brige o utjecaju ponašanja savjetovatelja na subjekte

savjetovanja. Neki od uzroka neetičnog ponašanja mogu biti kada savjetovatelj tijekom svog odrastanja nije bio izložen modelima etičkog ponašanja u vlastitom domu zbog čega ima manjkave temelje o tome što je ispravno, a što ne (Toffler, 2002, prema Oramas, 2017), nadalje, kada organizacijska kultura ustanove u kojoj je savjetovatelj zaposlen šalje miješane poruke o tome što je važno i što se očekuje zbog čega je savjetovatelju nepoznato u kojem bi pravcu djelovao (Osland i Turner, 2011, prema Oramas, 2017) te kada postoje blage ili nikakve kazne za kršenje etičnosti (Oramas, 2017).

Neetičnost u pedagoškom savjetovanju može se ostvariti u obliku različitih ponašanja. Stoga je sudionicama postavljeno pitanje u intervjuu da kada bi do njih došla informacija da je neki pedagog kršio etičke norme u pedagoškom savjetovanju, što bi pomislile da je taj pedagog napravio da bi se to njegovo ponašanje ocijenilo kao neetično. Kao jedno od neetičnih ponašanja savjetovatelja sve su sudionice istaknule iznošenje povjerljivih informacija, a dvije sudionice to dodatno pojašnjavaju:

pomislila bih da taj pedagog iznosi informacije koje su povjerljive i ne interpretira ih na način da zaštiti osobu na koju se te informacije odnose, već ih iznosi bez zadržke, ne razmišljajući o posljedicama za tu osobu, (S1)

pomislila bih da je pedagog izlanuo neku informaciju pred nekim kim nije trebao, razgovarao o nekoj djeci ili o nekim roditeljima pred drugom djecom ili drugim roditeljima. U najboljoj namjeri se krene u širinu priče, a zapravo se ne bi smjelo, odnosno nije etički. (S2)

Jedno od etičkih načela kojih bi se savjetovatelj trebao držati u pedagoškom savjetovanju tiče se poštivanja tajnosti informacija povjerenih od strane subjekata savjetovanja (Ledić i sur., 2013). Te se informacije mogu otkriti samo uz pristanak subjekta savjetovanja ili uz valjano pravno ili etičko opravdanje, no pritom je važno, na početku i tijekom cijelog procesa savjetovanja, da savjetovatelj obavještava subjekte savjetovanja o ograničenjima povjerljivosti (American Counseling Association, 2014) te o tome kako i kada se povjerljive informacije mogu dijeliti (Corey i sur., 2011). U situacijama kada se podatci o subjektu savjetovanja i njegovom stanju dijele s drugima, savjetovatelj treba imati na umu da to napravi tako da minimalizira zadiranje u privatnost subjekta savjetovanja i na način koji iskazuje poštivanje subjekta savjetovanja (Corey i sur., 2011). Problematično je kada se takvi povjerljivi podatci prenose van škole, a dvije sudionice navode kako se

takvo nešto događa najčešće u kafiću pored škole. Stoga American Counseling Association (2014) naglašava kako savjetovatelj treba razgovarati o povjerljivim podacima samo u okruženjima u kojima može osigurati privatnost subjekta savjetovanja.

Prema jednoj od sudionica, neetično ponašanje bi bilo pretjerano zbližavanje s roditeljima učenika koji je subjekt savjetovanja, a to objašnjava ovako:

mislim da mora postojati neka zdrava granica koju razrednici najčešće pređu, ne slažem se s time da se roditeljima daje svoj privatni broj, već da komunikacija s roditeljima mora biti isključivo putem e-maila, upravo zbog toga što ostaju tragovi i to je dokaz o mome radu. (S4)

Iako sudionica navodi ovaj primjer kao ponašanje koje je potencijalno neetično, kasnije je ipak došla do zaključka da ne mora nužno biti tako:

puno mojih kolega daje roditeljima svoj privatni broj i razgovaraju s njima u svoje slobodno vrijeme i to je za mene nešto što ne smatram profesionalnim, ali ne mora značiti da ikog ugrožava, ovisno o razgovoru te zbog toga ne mogu reći da je neetički. (S4)

O povezanosti profesionalizma i etičkog ponašanja pišu Corey i suradnici (2011) koji objašnjavaju kako postoje situacije u kojima je moguće djelovati neprofesionalno, a opet ne djelovati neetično. Odnosno, neka ponašanja savjetovatelja mogu se interpretirati kao neprofesionalna, ali dokle god ne ugrožavaju subjekta savjetovanja i ne krše njegova prava, niti je subjekt savjetovanja u riziku od istog te, istovremeno, ne narušavaju objektivnost i učinkovitost savjetovatelja, takva ponašanja nemaju preduvjet da bi se ocijenila kao neetična.

Osim dosad navedenih primjera povrede etičnosti, jedna od sudionica ističe:

postojanje nemogućnosti objektivnog prosuđivanja situacije, pristranost, netolerancija, nedostatne komunikacijske vještine, (S3)

dok druga sudionica dodaje:

zlouporaba osobnog profesionalnog utjecaja za, na primjer, traženje osobnih usluga ili pružanja dodatnih osobnih usluga kroz primjerice predmetne instrukcije, stavljanje osobnog interesa ispred dobrobiti korisnika, diskriminiranje korisnika,

neprimjerena ponašanja u prostoru škole na primjer dolazak na radno mjesto u alkoholiziranom stanju, seksualno uznemiravanje i drugo. (S5)

Različiti uzroci, kao što su manjkava obrazovanost o etici, nedostatak pozitivnih uzora ili odsustvo sankcija, mogu potaknuti neetično ponašanje. Kako bi savjetovatelj krenuo u pravcu minimaliziranja mogućnosti ponavljanja neetičnog ponašanja, ključno je da prepozna svoju pogrešku, odnosno uopće bude svjestan da se ponašao neetično te da razumije zašto je njegovo ponašanje bilo problematično (Welfel, 2005). Iz takve osviještenosti savjetovatelj može dalje raditi na sebi i na razvoju vlastite etičnosti kako bi umanjio mogućnost za daljnjim neetičnim djelovanjem. Podizanjem svijesti o značaju etičnosti u pedagoškom savjetovanju stvaraju se temelji za kvalitetno i etički vođeno pedagoško savjetovanje, koje u konačnici pridonosi boljitku svih dionika savjetodavnog procesa.

4.8.5. Suočavanje s etičkim dilemama u savjetodavnom radu i načini njihova rješavanja

Etičke dileme u pedagoškom savjetovanju predstavljaju jedan od najvećih izazova za pedagoge s kojim se moraju suočiti. Etičke dileme definiraju se kao situacije u kojima odgovarajući način djelovanja, pa tako i rješenje, nisu očigledni niti jednostavni (Lindén i Rådeström, 2008). Sudionice navode kako se s etičkim dilemama u savjetodavnom radu susreću gotovo svakodnevno, a jedan od načina rješavanja etičkih dilema koji su sve sudionice navele tiče se konzultacija s kolegama. Ovakvi nalazi u skladu su s rezultatima istraživanja, kojeg su proveli Levitt i suradnici (2015) na uzorku od šest ispitanika, kojemu je cilj bio ispitati kako savjetovatelji rješavaju etičke dileme i razmišljaju kroz etičke izazove u praksi savjetovanja. Analiza rezultata istraživanja pokazala je da gotovo svi sudionici u rješavanju etičkih dilema koriste strategiju konzultiranja s kolegama. Takva bi se strategija mogla ocijeniti kao jedna od najboljih praksi za rješavanje etički izazovnih situacija zato što na taj način drugi stručnjaci pružaju podršku savjetovatelju, nudeći mu alternativna rješenja čime ga potiču na sagledavanje problema iz druge perspektive te mu pomažu u lakšem donošenju odluke o daljnjim postupcima (Levitt i sur., 2015).

Nadalje, tri sudionice navode kako im u rješavanju etičkih dilema pomaže proces samorefleksije. Samorefleksija potiče savjetovatelja na upoznavanje sebe, svojih snaga i slabosti, mogućih predrasuda koje unosi u savjetodavni rad, a otežavaju mu etičko prosuđivanje, zatim na spoznavanje motivacije za donošenje određenih odluka i identificiranje poteškoća koje se javljaju pri odlučivanju. Sve to pomaže savjetovatelju u razmišljanju o pozitivnim i negativnim implikacijama koje njegovo djelovanje može prouzročiti te, posljedično, u donošenju odluke koja je u najboljem interesu subjekta savjetovanja (Oramas, 2017).

Osim konzultiranja s kolegama i samorefleksije, tri sudionice dodaju kako im u rješavanju etičkih dilema pomaže konzultiranje aktualnih zakona i pravilnika te Etičkog kodeksa škole. Ako se razmotre rezultati iz potpoglavlja *Određenje etičnosti i procjena njezine važnosti u praksi pedagoškog savjetovanja*, gdje se izvela pretpostavka o tome kako sudionice smatraju svoje postupke etičnima kada se pridržavaju izvanjski danih pravila, onda ne iznenađuje da jedna od njihovih strategija za rješavanje etičkih dilema uključuje konzultiranje zakonskih akata.

Na pitanje s kojim se dilemama najčešće susreću u svojem savjetodavnom radu, četiri sudionice odgovorile su da se te dileme ponajviše odnose na to kako postupati prema povjerljivim informacijama koje dobiju od subjekata savjetovanja. Primjerice, jedna od sudionica to opisuje ovako:

kad mi učenik kaže nešto u povjerenju, a to nešto je potrebno dalje prenijeti ili Centru za socijalnu skrb ili razredniku, tad mi je najteže to odraditi jer sam svjesna da mu prenošenjem te informacije neću pomoći, ali moram sebe zaštititi i moram napraviti po protokolu sve što je nužno, ali sam svjesna da djetetu u toj situaciji neću pomoći. I to su neke situacije kada sama sebi moram reći okej, ali ovo ti je posao i ti tako trebaš postupati prema nekim pravilima i ne možeš se voditi svojim osjećajima. (S4)

Iz ovakvog je odgovora vidljivo da sudionica, s jedne strane, osjeća moralnu odgovornost prema učeniku kao subjektu savjetovanja i želi mu pomoći zadržavajući povjerljivost informacije, ali, s druge strane, postoje protokolarni zahtjevi koji joj nalažu da prenese tu informaciju nadležnim institucijama. Ova etička dilema između očuvanja povjerljivosti i ispunjavanja pravnih obveza predstavlja izazov za savjetovatelje, jer se suočavaju s

konfliktom između svojih emocija i vrijednosti koje njeguju te profesionalnih obaveza koje trebaju izvršiti.

Druga sudionica etičku dilemu koja se odnosi na povjerljivost informacija opisuje na ovaj način:

reći nešto učitelju ili ne vezano uz dijete, a opet da se sačuva djetetova privatnost i privatnost njegove obitelji, ali da učitelj dobije dovoljno temelja za rad s djetetom, to mi je svakodnevna dilema. (S2)

Dakle, ova sudionica želi sačuvati privatnost subjekta savjetovanja i njegove obitelji, no istovremeno prepoznaje potrebu za time da učitelj dobije relevantne informacije kako bi subjektu savjetovanja mogao pružiti odgovarajuću podršku. Ova etička dilema naglašava kako je važno da učitelj poznaje životnu situaciju učenika u svrhu prilagođavanja učenikovim potrebama i pružanja što kvalitetnije pomoći. Prilikom upoznavanja učitelja s učenikovim stanjem, pedagog mora paziti da to radi na način koji će iskazivati poštivanje učenika i njegove privatnosti te će, stoga, učitelju iznijeti samo one informacije koje su ključne za njegov rad s učenikom.

Također, jedna od sudionica etičke dileme oko očuvanja povjerljivih informacija opisuje ovako:

najčešće etičke dileme sam imala nakon informacija dobivenih od učenika vezanih za njihov obiteljski kontekst i ponašajne obrasce roditelja. (S5)

Dilema koja se javlja kod ove sudionice odnosi se na to hoće li se upletati u obiteljske odnose i roditeljski stil odgoja ili će se držati po strani, znajući da takav pristup možda nije u najboljem interesu subjekta savjetovanja. S jedne strane, sudionica želi pomoći subjektu savjetovanja tako da provede razgovor s roditeljima subjekta savjetovanja, no s druge je strane svjesna da će tako narušiti tajnost povjerenih joj informacija. Naravno, važno je istaknuti kako se ovakve dileme ne odnose na situacije kada je u pitanju zlostavljanje u obitelji, jer se u takvim slučajevima povjerljivost mora prekršiti u svrhu zaštite subjekta savjetovanja.

Nadalje, jedna od sudionica kao etičku dilemu navodi prijepor između osobne i profesionalne etike:

u pedagoškom savjetovanju se može dogoditi to da osobni etički principi i profesionalna etička načela budu u sukobu, na primjer kad je prisutno blisko prijateljstvo, obiteljski odnos ili antagonizam s kolegom/kolegicom, roditeljem i/ili učenicom pa je teško zadržati objektivnost i nepristranost u odlučivanju. (S3)

Dakle, može se dogoditi da se ono što savjetovatelj smatra ispravnim i moralno prihvatljivim ne podudara uvijek s onim što profesija smatra etički prihvatljivim. Iz toga proizlazi pretpostavka kako se ponekad savjetovatelj mora suprotstaviti vlastitim uvjerenjima i vrijednostima kako bi mogao primjereno postupiti u skladu s profesionalnom etikom odgojno-obrazovne ustanove u kojoj je zaposlen. To na neki način ista sudionica potvrđuje odgovorom na pitanje što joj je pomoglo u razrješavanju navedene dileme:

prevagnula je osjetljivost i odgovornost za pridržavanjem etičkih načela odgojno-obrazovne ustanove u kojoj radim, (S3)

što ponovno potvrđuje ranije navedeni zaključak o tome kako se u svojem radu pedagozi, odnosno sudionice uključene u ovo istraživanje, više vode profesionalnom etikom zato što im tako propisuju pravila i norme odgojno-obrazovne ustanove. Poštivanje profesionalne etike i načela odgojno-obrazovne ustanove pedagozima pružaju zaštitu, odnosno kada pedagozi postupaju u skladu s etikom i pravilima ustanove smanjuje se rizik od, primjerice, pravnih posljedica, što je vjerojatno još jedan od razloga zašto se pedagozi prvenstveno vode profesionalnom etikom u svome savjetodavnom radu. Ovakvo je razmišljanje nastalo na temelju odgovora jedne od sudionica na pitanje kako ona razrješava etičke dileme s kojima se susreće:

u razgovoru s defektologinjom bismo uvijek došle do toga da se moramo zaštititi i raditi onako kako je najispravnije, odnosno najviše po zakonu, a kada nas dvije ne bismo našle neko rješenje onda bismo se konzultirale s ravnateljem koji je legalist i on je uvijek za to da se radi sve po zakonu i da odradimo sve kako treba u svrhu vlastite zaštite. (S4)

Zaključno, može se reći da su etičke dileme sastavni dio pedagoškog savjetovanja, odnosno da ih je teško, pa gotovo i nemoguće, izbjeći. Suočavanje s etičkim dilemama potiče savjetovatelja na razmišljanje o tome što je ispravno, a što ne, o tome kako

postupati u situacijama kada odgovor nije jednoznačan te na razvijanje sposobnosti donošenja etičkih odluka koje će biti od najveće koristi za subjekta savjetovanja. Budući da ne postoje univerzalna rješenja za sve etičke dileme, odnosno ne može se jedno te isto rješenje primijeniti na različite dileme, svaka etički složena situacija zahtijeva da joj savjetovatelj pristupi uz balansiranje osobnih vrijednosti, profesionalnih standarda i potreba subjekta savjetovanja koji je uključen u tu situaciju. Ono što savjetovateljima zasigurno pomaže u odgovaranju na ovakve etičke izazove su konzultacije s kolegama, samorefleksija, proučavanje zakona i pravilnika te kontinuirano obrazovanje i usavršavanje. Kroz ovakve prakse, savjetovatelj razvija vještine za djelovanje u etički prihvatljivim pravcima koje će, poželjno, osigurati najbolji mogući ishod za sve dionike savjetodavnog procesa.

5. Zaključak

Teorijski dio ovog diplomskog rada započinje određenjem savjetovanja, unutar kojeg se ističe pedagoško savjetovanje kao oblik pedagoškog djelovanja tijekom kojega savjetovatelj pruža pomoć subjektu savjetovanja u prevladavanju aktualnih teškoća s kojima se susreo na svojem životnom putu, čime se potiče ponovna uspostava samodjelatnosti kod subjekta savjetovanja (Hechler, 2012).

Unutar pedagoškog savjetovanja, važno je govoriti o etičnosti koja se, u kontekstu ovog diplomskog rada, razlaže na dva dijela; etičnost kao dio profesionalne kompetencije pedagoga i etičnost kao dio profesionalne etike pedagoga. Etičnost kao dio profesionalne kompetencije pedagoga može se shvatiti kao pedagogova osobna etika, a ona podrazumijeva stavove i uvjerenja koje pedagog izražava, vrijednosti koje njeguje i kojima se vodi u svojem savjetodavnom radu te osobine, kompetencije i stečena iskustva koje mu pomažu u obnašanju svoje savjetodavne uloge. Etičnost kao dio profesionalne etike pedagoga odnosi se na skup pisanih i nepisanih pravila i načela koje pedagog treba poštivati u odnosu sa svim sudionicima odgojno-obrazovnog (Ledić i sur., 2013), odnosno savjetodavnog procesa. Dakle, osobna se etika može protumačiti kao unutarnji moralni kompas koji usmjerava ponašanje savjetovatelja (National Association for the Education of Young Children, 2011), dok se, s druge strane, profesionalna etika može objasniti kao skup izvana danih pravila i normi.

Unutar profesionalne etike postoje brojna etička načela koja su izložena i objašnjena u ovom diplomskom radu od strane različitih autora (Cicak, 2011; Kitchener, 1984, Meara i sur., 1996, oba prema Corey i sur., 2011; Ledić i sur. 2013; Resman, 2000). Osim toga, postoji etički kodeks koji određuje standarde ponašanja na radnom mjestu (Krč, 2015), odnosno definira što je legalno ili etično, no ne može odrediti kakve će odluke savjetovatelj donositi i kako će, u skladu s njima, postupati (Levitt i sur., 2015, prema Oramas, 2017). Iako u Republici Hrvatskoj ne postoji Etički kodeks u pedagoškom savjetovanju, postoje drugi dokumenti prema kojima pedagozi trebaju djelovati, kao što su Etički kodeks škole, Etički kodeks neposrednih nositelja odgojno-obrazovne djelatnosti škole, različiti pravilnici i sl.

Osim dosad navedenog, u teorijskom dijelu diplomskog rada govori se o etičkim dilemama u pedagoškom savjetovanju koje se definiraju kao situacije koje su

problematične i kompleksne (Čepić, 2013). Prema tome, navedeni su rezultati istraživanja Maki i suradnika (2022) koji su ispitali s kojim se sve etički zahtjevnim situacijama susreću savjetovatelji u svojem savjetodavnom radu te koje sve strategije savjetovatelji koriste u svrhu rješavanja takvih situacija.

U empirijskom dijelu ovog diplomskog rada krenulo se od problema istraživanja, a ono je manjak pedagoške teorije i nedovoljan broj empirijskih istraživanja o etičnosti u pedagoškome savjetovanju. Također, na početku empirijskog dijela govori se i o cilju istraživanja, a to je dobiti uvid u to na koji način pedagozi razumiju i prakticiraju etičnost u kontekstu pedagoškog savjetovanja. Nakon toga, koncipirana su istraživačka pitanja čiji su odgovori dobiveni analizom i interpretacijom rezultata. Za potrebe ovog diplomskog rada korišten je kvalitativni istraživački pristup s polustrukturiranim intervjuom kao instrumentom istraživanja. Prema tome, intervjuirano je pet pedagoginja zaposlenih u državnim osnovnim školama grada Zagreba.

Analiza i interpretacija rezultata pokazale su kako sudionice u ovom istraživanju više razumiju etičnost kroz prizmu profesionalne etike. To je vidljivo u različitim odgovorima sudionica na postavljena pitanja u intervjuu gdje pokazuju kako osjećaju profesionalnu odgovornost i obvezu za poštivanjem školskih pravila i uvažavanjem dokumenata u provođenju pedagoškog savjetovanja s ciljem osiguranja najveće dobrobiti subjekta savjetovanja. Samo jedna od sudionica naglašava distinkciju osobne i profesionalne etike, odnosno iz njezinog odgovora moguće je uočiti kako je svjesna razlike ta dva dijela etike. S druge strane, ostale sudionice svojim odgovorima više naglašavaju profesionalnu etiku kao važan dio vlastite etičnosti, dok se osobna etika gotovo ne spominje. Neki od potencijalnih razloga zašto je tomu tako mogu biti osjećaj odgovornosti i obveze, ne samo prema odgojno-obrazovnoj ustanovi u kojoj je pedagog zaposlen, već i prema profesiji, dakle želi se očuvati integritet struke. Nadalje, moguće je da se sudionice više vode profesionalnom etikom u svrhu vlastite zaštite, jer kada se sve napravi prema zakonima i propisima, ne postoji osnova za neutemeljene optužbe. Također, moguće je da sudionice osjećaju strah od potencijalnih sankcija ukoliko ne poštuju profesionalne norme. Iz odgovora sudionica stječe se dojam da se od njih očekuje davanje prednosti profesionalnoj etici nad osobnom etikom, odnosno da je to nešto što se podrazumijeva te se ne dovodi u pitanje. Jednako tako, možda je pedagogovo poštivanje profesionalne etike jedan od razloga stvaranja povjerenja kod učenika i njihovih roditelja, jer kada učenici i

roditelji znaju da pedagog radi sve prema zakonu, a ne prema vlastitom nahođenju, onda mogu biti sigurni u to da će se pedagog prema njima odnositi s poštovanjem, uvažavajući njihova prava i potrebe, ali i da će u svim sličnim situacijama postupati jednako, što osigurava nediskriminaciju i objektivnost te u konačnici stvara osjećaj sigurnosti i omogućava njihovu zajedničku suradnju.

Nadalje, sudionice razumiju etičnost kao razvojni, a ne statični koncept koji je neophodan za obnašanje vlastite profesionalne uloge, pri čemu navode kako vlastitu etičnost najčešće razvijaju kroz samorefleksiju, a zatim konzultirajući se sa stručnjacima i praćenjem stručne literature. Ovakav nalaz ne iznenađuje budući da je sama priroda pedagogova posla vrlo dinamična i promjenjiva, pedagozi stalno moraju biti u doticaju s novim spoznajama, odnosno kontinuirano se usavršavati, a to podrazumijeva unapređivanje svih njihovih kompetencija, uključujući i etičnost.

Nadalje, sve sudionice iznošenje povjerljivih informacija razumiju kao povredu etičnosti, a takav odgovor je bio za očekivati ako se sagledaju ranije u radu navedeni rezultati gdje su neke od sudionica izjavile kako etičnost shvaćaju kao čuvanje povjerljivosti podataka. U kontekstu prakticiranja etičnosti u pedagoškom savjetovanju, odnosno doživljavanja etičkih dilema u pedagoškom savjetovanju, sudionice su kao najčešću etičku dilemu navele kako postupati s povjerljivim informacijama. Ovakav nalaz implicira da održavanje povjerljivosti informacija, za sudionice, nerijetko predstavlja središnji izazov u njihovom savjetodavnom radu, a mogući razlog je što u takvim situacijama često moraju balansirati između rada u najboljem interesu subjekta savjetovanja i ispunjavanja profesionalnih obveza.

U kontekstu prakticiranja etičnosti u pedagoškom savjetovanju, sudionicama je bilo postavljeno pitanje glede etičkih dilema koje doživljavaju u savjetodavnom radu i strategija njihova rješavanja. Strategija za rješavanje etičkih dilema koju svih pet sudionica koristi jest konzultiranje s kolegama. Budući da su kolege, odnosno drugi stručni suradnici, s kojima pedagog svakodnevno surađuje najviše upoznati s kontekstom rada odgojno-obrazovne ustanove, ali i s njezinim dionicama, pedagogu uvijek mogu predstavljati drugi par očiju pri rješavanju etički izazovnih situacija i time ga potaknuti na zauzimanje drugačijeg stajališta što bi pedagogu, posljedično, moglo olakšati donošenje odluke. Stoga bi se ovakva strategija rješavanja etičkih dilema mogla ocijeniti

kao izrazito pozitivna. Druge strategije rješavanja etičkih dilema koje sudionice navode su samorefleksija te konzultiranje zakona i pravilnika. Osim toga, jedna od sudionica istaknula je kako joj u rješavanju etičkih dilema pomaže razvijena osjetljivost za uvažavanjem etičkih načela odgojno-obrazovne ustanove u kojoj je zaposlena, dok je druga sudionica istaknula osviještenost o tome da uvijek mora djelovati u smjeru koji je najviše u skladu sa zakonom. Prema navedenim iskazima moguće je potvrditi ranije doneseni zaključak o razumijevanju etičnosti kao dijela profesionalne etike.

Govoreći o ograničenjima provedenog istraživanja, kao prvo se ističe veličina uzorka kojeg čini samo pet sudionica, stoga bi se u budućim istraživanjima trebalo fokusirati na proširenje uzorka jer bi veći uzorak omogućio više odgovora, a time vjerojatno opširnije i pouzdanije podatke, odnosno dublje ulaženje u teme koje su bile fokus ovog istraživanja. Proširenje uzorka može se odvijati u smjeru da se kao sudionici istraživanja izabiru pedagozi zaposleni, ne samo u Zagrebu, već i u drugim gradovima Hrvatske te pedagozi zaposleni, osim u državnim osnovnim školama, u drugim odgojno-obrazovnim ustanovama, a sve to s ciljem uočavanja potencijalnih razlika među pedagozima u njihovom razumijevanju i prakticiranju etičnosti s obzirom na mjesto zaposlenja i, time, obogaćivanja dosadašnjih nalaza. Također, sljedeća istraživanja mogla bi koristiti kvantitativnu metodologiju jer bi se na taj način, osim što bi uzorak zasigurno bio veći, sudionicima mogao postaviti veći broj pitanja i time detaljnije istražila etičnost u pedagoškom savjetovanju čime bi se dobio veći broj podataka koji bi se mogli generalizirati.

Jedno od ograničenja koje se javlja jest neispitivanje duljine trajanja radnog iskustva sudionica. Iako je uvjet za sudjelovanje u istraživanju bio da sudionice imaju više od pet godina radnog iskustva, nije se specificiralo koliko točno godina radnog iskustva svaka sudionica ima. Možda bi takav podatak bio od značaja, u smislu da bi se dobili različiti rezultati ovisno o duljini trajanja radnog vijeka pedagoga. Bilo bi za očekivati da se s porastom godina radnog iskustva stječu nove spoznaje i vještine, razvijaju vrijednosti i formiraju novi stavovi, zbog čega bi, možda, postojale razlike u razumijevanju i prakticiranju etičnosti u pedagoškom savjetovanju između pedagoga s kraćim i onih s dužim radnim iskustvom. No, s obzirom na to da je provedeno istraživanje bilo suženog opsega, sa samo pet sudionika, podatak o godinama radnog iskustva sudionica nije bio tražen kako bi se zadržala jednostavnost analize rezultata i izbjegla suvišna složenost

samog istraživanja. Ovakav bi podatak mogao biti koristan u budućim istraživanjima s većim uzorkom, pružajući dublji uvid u razumijevanje i prakticiranje etičnosti u pedagoškom savjetovanju s obzirom na radno iskustvo pedagoga te proširujući dosadašnja saznanja.

Ograničenjem provedenog istraživanja, zasigurno, se može smatrati neiskustvo istraživačice u provođenju intervjua koje je vidljivo u nepostavljanju većeg broja potpitanja sudionicama, primjerice, o njihovoj osobnoj etici kao dijelu etičnosti, odnosno o tome zašto veći naglasak stavljaju na profesionalnu etiku, ili o tome što bi se dogodilo ukoliko ne bi poštivale profesionalnu etiku. Odgovori na takva i slična pitanja mogli bi ponuditi opširniji uvid u perspektive sudionica glede razumijevanja i prakticiranja etičnosti u pedagoškom savjetovanju.

Budući da je etičnost u pedagoškom savjetovanju zaista slabo i nedovoljno istraživana u hrvatskom kontekstu, ovim se istraživanjem nastojao pružiti pogled na stavove i prakse ispitivanih pedagoga, a stečeni bi se uvidi mogli i trebali produbiti u budućim istraživanjima. Iz rezultata provedenog istraživanja stekao se dojam kako sudionice razumijevanju i prakticiranju etičnosti pristupaju, ponajviše, s legalističkog stajališta. Stoga bi se u sljedećim istraživanjima trebalo ići u smjeru ispitivanja što većeg broja sudionika, što bi omogućilo dublje razumijevanje različitosti perspektiva koje pedagozi iskazuju u razumijevanju i prakticiranju etičnosti. Raznolikost perspektiva mogla bi omogućiti stvaranje referentnog okvira za daljnja istraživanja o etičnosti, ali i potaknuti veću refleksiju o etičkim aspektima pedagoškog savjetovanja. Rezultati ovog istraživanja, iako čine malen korak prema shvaćanju perspektive pedagoga spram razumijevanja i prakticiranja etičnosti u pedagoškom savjetovanju, ipak daju poticaj za provođenjem daljnjih istraživanja navedene problematike.

6. Literatura

- Ajduković, M., Hudina, B. (1996) Značaj učinkovite komunikacije u radu pomagača. U: Pregrad, J. ur., *Stres, trauma, oporavak: udžbenik programa "Osnove psihosocijalne traume i oporavka"*. Zagreb: Društvo za psihološku pomoć, str. 7-26.
- American Counseling Association (2014) *Code of Ethics* [online]. American Counseling Association. Dostupno na: <https://www.counseling.org/resources/aca-code-of-ethics.pdf> [19. rujna 2023.]
- Babić, J. (2008) Etika i moral. *Theoria*, 51 (2), str. 35-48.
- Barnett, J. E. (2019) The Ethical Practice of Psychotherapy: Clearly Within Our Reach. *Psychotherapy*, 56 (4), str. 431–440.
- Blanuša Trošelj, D., Mikelić, K., Skočić Mihić, S. (2016) Dominantna etička pitanja odgojitelja pri savjetovanju roditelja. U: Tatković, N., Radetić-Paić, M., Blažević, I. ur., *Kompetencijski pristup kvaliteti ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja*. Medulin, Pula: Dječji vrtić Medulin; Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli, str. 193-207.
- Cicak, M. (2011) Etička pravila u superviziji. *Ljetopis socijalnog rada*, 18 (2), str. 185-216.
- Corey, G. (2004) *Teorija i praksa psihološkog savjetovanja i psihoterapije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Corey, M. S., Corey, G. (2011) *Becoming a Helper*. Belmont: Brooks/Cole, Cengage Learning.
- Corey, G., Corey, M. S., Callanan, P. (2011) *Issues and Ethics in the Helping Professions*. Belmont: Brooks/Cole, Cengage Learning.
- Čendo Metzinger, T., Toth, M. (2020) *Metodologija istraživačkog rada za stručne studije*. Velika Gorica: Veleučilište Velika Gorica.
- Čepić, R. (2013) Cjeloživotno učenje i etičke dimenzije profesionalne prakse: izazovi i dileme. U: Posavec, K., Sablić, M. ur., *Pedagogija i kultura (svezak 3.)*. Zagreb: Hrvatsko pedagoško društvo, str. 46-53.

- Čorkalo Biruški, D. (2014) Etički izazovi kvalitativnih istraživanja u zajednici: od planiranja do istraživačkog izvještaja. *Ljetopis socijalnog rada*, 21 (3), str. 393-423.
- Fajdetić, M., Šnidarić, N. (2014) Kompetencije stručnog suradnika pedagoga u suvremenoj pedagoškoj praksi. *Napredak*, 154 (3), str. 237-260.
- Gladding, S. T. (2000) *Counseling: a comprehensive profession*. New Jersey: Prentice Hall.
- Glosoff, H. L., Pate, R. H. (2002) Privacy and Confidentiality in School Counseling. *Professional School Counseling*, 6 (1), str. 20-27.
- Gregorčić Mrvar, P., Resman, M. (2018) School counselling work in Slovenia: between the normative and the ethic. *Napredak*, 159 (1-2), str. 195-214.
- Griffiee, D. T. (2005) Research Tips: Interview Data Collection. *Journal of Developmental Education*, 28 (3), str. 36-37.
- Hechler, O. (2012) *Pedagoško savjetovanje: Teorija i praksa odgojnog sredstva*. Zagreb: Erudita.
- Janković, J. (1997) *Savjetovanje: nedirektivni pristup*. Zagreb: Alinea.
- Jurić, V., Mušanović, M., Staničić, S., Vrgoč, H. (2001) *Koncepcija razvojne pedagoške djelatnosti stručnih suradnika (prijedlog)*. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa.
- Kabir, S. M. S. (2017) *Essentials of Counseling*. Dhaka: Abosar Prokashana Sangstha.
- Krč, M. (2015) Codes of Ethics and Their Place in Education. *Acta Technologica Dubnicae*, 5 (3), str. 1-10.
- Ledić, J., Staničić, S., Turk, M. (2013) *Kompetencije školskih pedagoga*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.
- Levitt, D. H., Farry, T. J., Mazzarella, J. R. (2015) Counselor Ethical Reasoning: Decision-Making Practice Versus Theory. *Counseling and Values*, 60 (1), str. 84-99.
- Lindén, E., Rådeström, J. (2008) *Ethical dilemmas among psychologists in Sweden and South Africa*. Linköping University: Department of Behavioural Sciences and Learning.

Maki, K. E., Kranzler, J. H., Wheeler, J. M. (2022) Ethical Dilemmas in School Psychology: Which Dilemmas Are Most Prevalent Today and How Well Prepared Are School Psychologists to Face Them? *School Psychology Review*, str. 1-12.

National Association for the Education of Young Children (2011) *Code of Ethical Conduct and Statement of Commitment* [online]. National Association for the Education of Young Children. Dostupno na: <https://www.naeyc.org/resources/position-statements/ethical-conduct> [8. rujna 2023.]

Nikšić, E. (2017) Savjetodavni rad školskog pedagoga. U: Turk, M. ur., *Suvremeni izazovi u radu (školskog) pedagoga: Zbornik u čast Stjepana Staničića*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, str. 252-268.

Omba, J. (2020) Etički aspekti znanstveno-istraživačkog rada u psihologiji. U: Slišković, A., Burić, I. ur., *Znanstveno istraživanje u psihologiji: Vodič za početnike*. Zadar: Sveučilište u Zadru, str. 263-287.

Oramas, J. E. (2017) Counseling Ethics: Overview of Challenges, Responsibilities and Recommended Practices. *Journal of Multidisciplinary Research*, 9 (3), str. 47-58.

Pažin-Ilakovac, R. (2015) Od savjetodavnog rada do pedagoškog savjetovanja u školi. *Magistra Iadertina*, 10 (1), str. 49-63.

Petani, R., Iveljić, A. M. (2022) Profesionalni identitet i osobine potrebne za uspješno obavljanje poslova pedagoga. U: Vican, D., Ledić, J., Radeka I. ur., *Odgojno-obrazovni diskurs pedagogije*. Zadar: Sveučilište u Zadru, str. 107-142.

Resman, M. (2000) *Savjetodavni rad u vrtiću i školi*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.

Skopljak, M., Mihajlović, T., Kovačević, J. (2020) Uloge i zajedničke aktivnosti pedagoga i psihologa u školama. *Društvene i humanističke studije*, 4 (13), str. 303-320.

Staničić, S. (2005) Uloga i kompetencije školskih pedagoga. *Pedagogijska istraživanja*, 2 (1), str. 35-47.

Vrcelj, S. (2020) *Pedagoško savjetovanje*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci.

Welfel, E. R. (2005) Accepting Fallibility: A Model for Personal Responsibility for Nonregious Ethics Infractions. *Counseling and Values*, 49 (2), str. 120-131.

Zakaria, N.S., Subarimani, N., Wan Jaafar, W.M., Mohd Ayub, A.F., Saripan, M.I. (2022) Conceptualization and initial measurement of counseling ethics competency: the influence of spirituality and self-efficacy. *European Journal of Training and Development*, 46 (3-4), str. 285-301.

Zuković, S., Slijepčević, S. (2017) Komunikacijska kompetentnost u funkciji savjetodavnog rada školskog pedagoga. U: Turk, M. ur., *Suvremeni izazovi u radu (školskog) pedagoga: Zbornik u čast Stjepana Staničića*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, str. 236-250.

Zuković, S. (2018) *Savetodavni rad u institucijama vaspitanja i obrazovanja - teorijski i praktični aspekti*. Novi Sad: Filozofski fakultet.

Žižak, A. (1997) Elementi profesionalne kompetentnosti socijalnih pedagoga. *Kriminologija i socijalna integracija*, 5 (1-2), str. 1-10.

7. Prilozi

Prilog 1: Informativno pismo za sudionike istraživanja

Informativno pismo za sudionike istraživanja Razumijevanje etičnosti u pedagoškom savjetovanju iz perspektive školskih pedagoga

Poštovana/Poštovani,

Pred Vama se nalazi poziv za sudjelovanjem u istraživanju naziva Razumijevanje etičnosti u pedagoškom savjetovanju iz perspektive školskih pedagoga, kojega provodim ja, Dora Tomić-Zuanin, studentica pedagogije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, pod mentorstvom doc. dr. sc. Ane Širanović. Istraživanje provodim u svrhu izrade diplomskog rada. Cilj ovoga istraživanja jest ispitati na koje sve načine školski pedagozi razumiju i prakticiraju etičnost u pedagoškom savjetovanju. Odabrani postupak provedbe istraživanja jest polustrukturirani intervju koji će se provoditi u dogovoreno vrijeme na Vašem radnom mjestu. Ovim putem želim naglasiti kako je Vaše sudjelovanje u ovom istraživanju u potpunosti anonimno i dobrovoljno te od istoga možete odustati u bilo kojem trenutku bez navođenja razloga odustajanja. Vrijeme predviđeno za provedbu pojedinog intervjua je dvadeset minuta. Prije početka provedbe samog intervjua, bit ćete obvezni potpisati Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju kojom potvrđujete da ste razumjeli sve važne informacije o istraživanju, koje ste prethodno pročitali u ovom Informativnom pismu te da dajete svoj dobrovoljni pristanak za sudjelovanjem u istraživanju. Intervju će biti sniman putem mobilne aplikacije Diktafon kako bih isti ponovno mogla preslušati s ciljem transkripcije razgovora. Snimka intervjua bit će pohranjena na mojem mobilnom uređaju koji je zaštićen lozinkom te će biti uništena odmah po izradi transkripta. Pristup snimci imat ću samo i isključivo ja, a pristup transkriptima, osim mene, imat će moja mentorica, u slučaju javljanja potrebe za objektivnijim donošenjem zaključaka. Transkripti razgovora bit će pohranjeni u digitalnom obliku (na mojem osobnom računalu) unutar šifrirane mape, u kojoj će se čuvati do obrane diplomskog rada, nakon čega će biti uništeni. Transkripti će biti zapisani na način da izostavljaju imena, prezimena i sve ostale važne podatke o sudionicima na

temelju kojih bi isti mogli biti prepoznati. Također, ukoliko na neko pojedinačno pitanje ne želite odgovoriti iz bilo kojeg razloga, slobodni ste odbiti odgovoriti na to pitanje bez objašnjavanja razloga. Prilikom izvještavanja o rezultatima istraživanja identitet sudionika bit će zaštićen tako da se ni na koji način neće otkrivati imena, prezimena ili bilo koji drugi osobni podatci na temelju kojih bi mogli biti identificirani ili sudionici, ili odgojno-obrazovna ustanova u kojoj su zaposleni. Istraživanje je odobreno od strane Povjerenstva za etičnost u pedagojskim istraživanjima (potvrda priložena) kojemu se mogu uputiti prigovori vezani za etičke procedure istraživanja. Za sva dodatna pitanja i potencijalne nedoumice vezane uz provođenje istraživanja i njegove rezultate, možete mi se slobodno obratiti na e-mail adresu doratomizuanin@gmail.com. Unaprijed zahvaljujem na Vašem sudjelovanju.

Srdačan pozdrav

Dora Tomić-Zuanin

Prilog 2: Izjava Povjerenstva za etičnost u pedagojskim istraživanjima

Zagreb, 2. lipnja 2023.

IZJAVA POVJERENSTVA ZA ETIČNOST U PEDAGOGIJSKIM ISTRAŽIVANJIMA

Povjerenstvo za etičnost u pedagojskim istraživanjima Odsjeka za pedagogiju Filozofskoga fakulteta u Zagrebu u sastavu:

- doc. dr. sc. Ana Blažević Simić
- dr. sc. Zoran Horvat
- dr. sc. Ružica Jurčević

na sastanku Povjerenstva održanome 2. lipnja 2023. godine zaključilo je da se niže navedeni prijedlog istraživanja može proglasiti valjanim sa stajališta etike istraživanja.

Naslov predloženoga istraživanja: Razumijevanje etičnosti u pedagoškom savjetovanju iz perspektive školskih pedagoga

Program: Diplomski studij pedagogije

Mentorica: doc. dr. sc. Ana Širanović

Voditeljica istraživanja: Dora Tomić-Zuanin

doc. dr. sc. Ana Blažević Simić

Predsjednica Povjerenstva za etičnost u pedagojskim istraživanjima

Prilog 3: Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za pedagogiju

Ivana Lučića 3

10 000 Zagreb

Naziv istraživanja: Razumijevanje etičnosti u pedagoškom savjetovanju iz perspektive školskih pedagoga

Istraživačica: Dora Tomić-Zuanin

SUGLASNOST ZA SUDJELOVANJE U ISTRAŽIVANJU

Svojim potpisom izražavate svoj pristanak za sudjelovanje u istraživanju naziva *Razumijevanje etičnosti u pedagoškom savjetovanju iz perspektive školskih pedagoga* kojega provodim u svrhu izrade diplomskoga rada pod mentorstvom doc. dr. sc. Ane Širanović.

Svojim potpisom potvrđujete da ste informirani o svrsi, cilju i postupku istraživanja, o tome da je Vaše sudjelovanje u potpunosti dobrovoljno te da imate pravo u bilo kojem trenutku odustati bez navođenja razloga. Potvrđujete, također, da ste informirani o načinima pohranjivanja i čuvanja povjerljivih podataka, kao i o razini anonimnosti svojeg sudjelovanja, odnosno da Vam je ista zagarantirana. Osim toga, potvrđujete da ste upoznati s podacima osobe koju možete kontaktirati ukoliko imate bilo kakva pitanja te u svrhu dobivanja informacija o provođenju i rezultatima istraživanja.

Mjesto: _____

Datum: _____

Ime i prezime: _____

Vlastoručni potpis: _____

Prilog 4: Protokol intervjua

1. Kako biste, svojim riječima, objasnili što je pedagoško savjetovanje? U odnosu na druge poslove koje obavljate, u kojoj se mjeri bavite pedagoškim savjetovanjem?
2. Kako shvaćate svoju ulogu pedagoškog savjetovatelja? Kako biste opisali kompetenciju za pedagoško savjetovanje?
3. Možete li ukratko opisati tijek jednog savjetodavnog susreta kojeg provodite s učenikom kao subjektom savjetovanja?
4. Kako postupate u situaciji kada uočite da pedagoško savjetovanje nije primjeren oblik savjetovanja, odnosno da je subjektu savjetovanja potreban drugi oblik savjetovanja ili podrške?
5. Što za Vas predstavlja etičnost u praksi pedagoškog savjetovanja? Što je, prema Vašem mišljenju, potrebno kako bi se s etičkog gledišta moglo dobro savjetovati?
6. Na koje sve načine razvijate vlastitu etičnost u savjetodavnom radu?
7. Smatrate li etičnost dijelom svoje profesionalne kompetencije? Ako da, možete li ukratko objasniti zašto? U kolikoj mjeri procjenjujete važnost etičnosti za svoj profesionalni rad? Ako ju ne smatrate dijelom svoje profesionalne kompetencije, možete li ukratko objasniti zašto?
8. Kada biste čuli da se neki pedagog ponaša neetično u pedagoškom savjetovanju, što biste pomislili da je taj pedagog potencijalno mogao napraviti da bi se njegovo ponašanje protumačilo neetičnim?
9. Postoji li neki legislativni okvir (primjerice zakon, pravilnik, kodeks i sl.) koji govori o etičnosti u pedagoškom savjetovanju? Kako razumijete svrhovitost postojanja etičkog kodeksa u pedagoškom savjetovanju?
10. Imate li iskustva s etičkim dilemama u savjetodavnom radu? Kako ste ih razriješili?
11. Koje su najčešće etičke dileme s kojima se susrećete u svojem savjetodavnom radu? Što Vam pomaže u razrješavanju etičkih dilema (primjerice konzultiranje s kolegama, legislativni okvir, samorefleksija i sl.)?

12. Uolikoj mjeri smatrate da je tema etičnosti istražena na području Republike Hrvatske? Postoje li stručna usavršavanja na tu temu?

13. Želite li mi reći nešto što Vas dosad nisam pitala, a da smatrate važnim za temu o kojoj smo razgovarali?